

**Міністерство освіти і науки України
Академія педагогічних наук України
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» АПН України
Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти**

Схвалено:

Кафедрою менеджменту освіти, економіки і маркетингу ЦППО ДВНЗ «УМО» АПН України
(протокол №13 від «25» листопада 2009 року)

Завідувач: проф. В.І.Маслов

Схвалено:

Науково-методичною радою ДВНЗ «УМО» АПН України
(протокол № 3 від «13» травня 2010 року)

Голова: Є.Р.Чернишова

**План, програма та навчально-методичні
матеріали спецкурсу
(6 год.)**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗБУДОВА
ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЇ ШКОЛИ
ЯК ОСЕРЕДКУ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ**

Автор-укладач:

Ворон М.В., здобувач кафедри
менеджменту освіти, економіки і
маркетингу Центрального інституту
післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ
«Університет менеджменту освіти» АПН
України, координатор освітніх проектів
Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»

Рецензенти:

Даниленко Л.І., доктор педагогічних наук,
професор, директор ЦППО ДВНЗ «УМО»
АПН України
Бібік Н.М., доктор педагогічних наук,
професор, головний науковий співробітник
Інституту педагогіки АПН України
Протасова Н.Г., доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри управління
освітою Національної академії державного
управління при Президентові України
Кендюхова А.А., кандидат педагогічних
наук, доцент, заступник директора
Кіровоградського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ім.В.Сухомлинського

ЗМІСТ

<i>№</i>	<i>Зміст</i>	<i>Стор.</i>
<i>n/n</i>		
1.	Пояснювальна записка	3
2.	Навчально-тематичний план спецкурсу	7
3.	Короткий зміст тем	8
4.	Список рекомендованої літератури	10
5.	Глосарій	18
6.	Навчально-методичні матеріали	26

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сьогодні школа є не тільки частиною демократичного суспільства – школа має важливе значення для майбутнього, визначаючи, якою буде демократія. Головною метою демократичної освіти є виховання громадянина сучасного суспільства та його підготовка до життя та діяльності в демократичному суспільстві.

Роль школи в процесі формування демократичного менталітету, безумовно, є центральною. У школі закладаються трудові навички, дитина вчиться соціальній взаємодії, тут у неї виробляються життєві цінності, формується уявлення про свою роль як особистості та громадянина.

З розбудовою громадського суспільства та демократизацією всіх сфер діяльності людини пов'язані створення й розвиток громадсько-активної школи. Аналіз урядових документів про освіту (Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція 12-річного та профільного навчання учнів) свідчить, що вітчизняна державна політика в цій сфері спрямовується на посилення ролі органів місцевого самоврядування, активізацію участі батьків, піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів, засобів масової інформації в управлінні навчальними закладами, прогнозуванні їх розвитку, оцінці якості освітніх послуг. Усе це ставить нові вимоги до управлінської компетентності керівника.

Одним із шляхів вирішення даної проблеми є включення в курси підвищення кваліфікації спецкурсу «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади».

Мета спецкурсу – ознайомлення керівників шкіл з методологічною основою та кроками опанування дій з перетворення традиційної школи в осередок розвитку громади.

Структура спецкурсу спрямована на розкриття таких питань:

- філософські, наукові й нормативно-правові засади діяльності громадсько-активних шкіл (ГАШ);
- основні тенденції управління громадсько-активною школою;
- шляхи трансформації національної традиційної школи в ГАШ.

Провідними завданнями пропонованої програми є:

- розвиток професійної компетентності керівників ЗНЗ для управління громадсько-активною школою;
- розкриття концептуальних основ діяльності громадсько-активних шкіл;
- формування навичок та відповідної інформативної бази для встановлення взаємодії школи та громади;
- обґрунтування провідних напрямів управлінської діяльності, спрямованої на демократизацію та гуманізацію управління, створення оптимальних умов для творчого розвитку кожної особистості, підвищення ефективності роботи закладу;

- задоволення потреб та інтересів керівників у постійному підвищенні професійної кваліфікації;
- формування громадсько-спрямованих рис директора для забезпечення відповідного управління ГАШ.

Курс розрахований на **6 годин**, **2** із яких відводяться на лекційні заняття, **2** – на практичні із застосуванням інтерактивних форм та методів роботи та **2** на самостійну роботу.

Цей курс опановується слухачами факультетів підвищення кваліфікації як презентаційний.

6-год. спецкурс «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» розроблений на основі 72-год. проблемно-тематичного навчального курсу «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» (серед яких: **17** год. відводяться на лекційні заняття, **24,5** год. – на практичні та **19,5** год. на семінарські заняття із застосуванням інтерактивних форм та методів роботи; **11** год. відведено на самостійну роботу слухачів) для проведення в інститутах післядипломної педагогічної освіти (авторський колектив: *Даниленко Л.І.*, доктор педагогічних наук, професор, директор Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України; *Сльнікова Г.В.*, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедрою менеджменту освітою Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України; *Сорочан Т.М.*, доктор педагогічних наук, ректор Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; *Клокар Н.І.*, кандидат педагогічних наук, ректор Київського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; *Софій Н.З.*, директор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»; *Ворон М.В.*, програмний директор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»). Цей курс опановується слухачами факультетів підвищення кваліфікації за вибором. З метою зосередження науково-методичних матеріалів для організації й проведення навчання керівників шкіл різних регіонів України на основі 72-годинної програми розроблений навчально-методичний посібник.

При розробці спецкурсу «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» були враховані наступні *принципи*: науковості; системності; систематичності й послідовності; доступності; актуальності; зв'язку теорії й практики; принцип усвідомлення; поєднання навчання та самоосвіти, використання різних форм організації навчання, створення необхідних умов для творчого розвитку особистості тощо.

Пропонований спецкурс доцільно проводити на курсах підвищення кваліфікації керівників шкіл в процесі вивчення модуля «Маркетинг в освіті». Крім того, програма може реалізовуватись на обласних та районних семінарах-практикумах, постійно діючих семінарах на базі районних (міських) відділів освіти.

Програма спецкурсу складається з трьох тем, а саме:

Тема 1. «Громадсько-активна школа - ГАШ»: філософія громадсько-активної школи та принципи громадсько-орієнтованої освіти; модель

громадсько-активної школи та її складові; нормативно-правові засади функціонування ГАШ.

Тема 2. «Управління громадсько-активною школою»: основні тенденції управління громадсько-активною школою; шляхи трансформації національної традиційної школи в ГАШ.

Тема 3. «Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади»: партнерство та основні кроки до його налагодження; розбудова громадсько-активної школи.

Зміст тем спецкурсу розкривається шляхом використання викладачами сучасних інтерактивних форм організації навчального процесу і методів викладання. Викладання теоретичного матеріалу повинно поєднуватися із практичним для забезпечення активної діяльності слухачів курсів на заняттях. У ході занять одним із основних принципів має бути заохочення слухачів до роздумів, дискусій, запитань, тобто активного включення у роботу над проблемою.

Реалізація навчального процесу для досягнення результатів спецкурсу здійснюється в очному режимі виконання самостійних завдань за допомогою: інтерактивної діяльності слухачів упродовж усіх занять; розгляду навчального матеріалу на лекціях-презентаціях; виконання практичних завдань на заняттях.

Наприкінці кожної теми занять пропонується список рекомендованої літератури (основної, додаткової та Інтернет-ресурси), необхідної для опрацювання.

У програмі спецкурсу розташовано словник термінів і понять на допомогу слухачам курсів підвищення кваліфікації.

З метою зосередження науково-методичних матеріалів для організації й проведення навчання керівників шкіл різних регіонів України на основі 6-годинної програми розроблені навчально-методичні матеріали.

Програма розрахована на викладачів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти, працівників районних (міських) методичних кабінетів, керівників шкіл – слухачів курсів підвищення кваліфікації.

По закінченню курсів підвищення кваліфікації керівник має **знати**:

- нормативні документи:
 - ✓ Закон України «Про освіту»
 - ✓ Закон України «Про загальну середню освіту»
 - ✓ Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (№ 896 від 3 листопада 1993 р.)
 - ✓ Типовий Статут середнього загальноосвітнього навчально-виховного закладу (наказ Міністерства освіти України від 3 серпня 1991 р., № 292).
 - ✓ Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу (наказ Міністерства освіти і науки України від 5 лютого 2001 р. № 45).
 - ✓ Закон України «Про загальноосвітній навчальний заклад»

- ✓ Національна доктрина розвитку освіти.
- філософські засади створення й розвитку громадсько-активної школи;
- поняття та передумови розбудови громадсько-активних шкіл;
- концептуальні основи діяльності ГАШ;
- стандарти якості діяльності громадсько-активної школи;
- принципи та особливості створення Ради громадсько-активної школи;
- особливості демократизації діяльності школи;
- способи налагодження партнерства, розвитку волонтерської допомоги, спеціального використання матеріальної бази школи та громади.

уміти:

- аналізувати нормативно-правові акти щодо створення та розвитку громадсько-активної школи на базі власної;
- розбудовувати школу як громадсько-активну;
- створювати Раду ГАШ;
- планувати та прогнозувати розвиток школи;
- формулювати місію ГАШ;
- проявляти спроможність до виконання місії ГАШ.

При складанні програми використані посібники «Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій», 2005р., «Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій. Тренінговий модуль», 2005р., «Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій: Посібник зі створення та управління громадсько-активною школою», 2008р. (Упорядники: Н. Софій, Ю. Кавун, М. Ворон), «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади: Навчально-методичний посібник», 2007 р. (Єльнікова Г., Даниленко Л., Сорочан Т., Клокар Н., Софій Н., Ворон М., за заг. ред. Г.Єльнікової).

План, програму та навчально-методичні матеріали «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади» для підвищення кваліфікації керівників шкіл розроблено за підтримки Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» у рамках реалізації програми «Школа як осередок розвитку громади». Програма, що успішно діє в Україні з 2003 року, має на меті розвиток моделі громадсько-активних шкіл, які сприяють розвитку партнерства між школою та громадою; розвитку активної життєвої позиції учнів, активізації громадян у вирішенні власних проблем, реалізації концепцій освіти громади та навчання впродовж усього життя.

НАВЧАЛЬНО – ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
спецкурсу «Організація та розбудова громадсько-активної
школи як осередку розвитку громади»

№ п/п	Назви тем	Кількість годин, в тому числі:			
		Лекц.	Практ.	Самост.	Всього:
1.	Громадсько-активна школа – ГАШ	1	0	1	2
2.	Управління громадсько-активною школою	1	0	1	2
3.	Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади	0	2	0	2
	Усього:	2	2	2	6
					<i>0,166 кредитів</i>

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ТЕМ

спецкурсу «Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади»

Тема 1. Громадсько-активна школа – ГАШ (2 год.)

Лекція-презентація (1 год.). Філософія громадсько-активної школи. Принципи громадсько-орієнтованої освіти. Модель громадсько-активної школи.

Що таке громадсько-активна школа. Сутнісні ознаки громадсько-активної школи.

Принципи громадсько-орієнтованої освіти.

Сучасне розуміння громади.

Стандарти якості діяльності громадсько-активної школи.

Модель громадсько-активної школи, її складові: демократизація, волонтерство, партнерство.

Самостійна робота (1 год.). Нормативно-правова база діяльності громадсько-активної школи. Особливості діяльності громадсько-активної школи (демократизація та гуманізація взаємин школи й громади; методи та форми співпраці школи з громадою; залучення волонтерів до діяльності школи).

Тема 2. Управління громадсько-активною школою (2 год.)

Лекція (1 год.). Основні тенденції управління громадсько-активною школою.

Створення Ради громадсько-активної школи.

Принципи, політика і процедури Ради ГАШ.

Функції та особливості діяльності Ради громадсько-активної школи.

Координатор громадсько-активної школи, його функції та ролі.

Самостійна робота (1 год.). Шляхи трансформації національної традиційної школи в громадсько-активну.

Тема 3. Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади (2 год.)

Практичне заняття (2 год.). Розробка авторського проекту «Розбудовуємо ГАШ».

Партнерство та основні кроки до його налагодження.

Аналіз потреб громади.

Визначення дій або послуг, що сприятимуть поліпшенню життя у школі та громаді.

Визначення можливостей школи, які вона може використовувати для співпраці з громадою.

Визначення ресурсів, які школа може залучати для підтримки діяльності ГАШ.

Складання плану дій трансформації школи у центр розвитку громади.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бегей В.М. Управління загальноосвітньою школою на демократичних засадах. – Львів: ЛДУ, 1995. – 196 с.
2. Белий В. Освітній простір громади крізь призму сучасних тенденцій інформаційного суспільства// Завуч. – 2006. – № 31. – С. 20.
3. Биков І. Маркетинг в освіті та зв'язки з громадськістю // Директор школи. – 2005. – № 2. – С. 8-11.
4. Ворон М. Школа як осередок розвитку громади // Підручник для директора. – 2006. – № 9. – С. 67-70.
5. Ворон М., Найда Ю. Волонтерство та громадсько активні школи // Підручник для директора. – 2007. – № 2. – С. 68-71.
6. Грабовський В.А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою в Україні: стан та перспективи // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. / Редкол. С.М.Серьогін (голов. ред.) та ін. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 1 (19). – С. 102-111.
7. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій / Упорядники: Н. Софій, Ю. Кавун, М. Ворон. – К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», Тренінговий модуль, 2005. – 79 с.
8. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій/ Упор. Н.Софій, Ю. Кавун – К.: ВФ „Крок за кроком”, 2005. – 162 с.
9. Громадсько активні школи й освітня політика в країнах перехідного періоду. – Красноярськ: Центр «Сотрудничество», 2001.
10. Громадсько-орієнтована освіта: безперервне навчання для всього суспільства. Публікація Фонду Чарльза Стюарта Мотта. – Красноярськ: Центр «Сотрудничество», 2000.
11. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій: Посібник зі створення та управління громадсько-активною школою. – Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». – 2-ге видання. – К.: СПД-ФО Парашин К.С., 2008. – 164 с.
12. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи. Монографія. – К.: Логос, 1998. – 140 с.
13. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах :Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
14. Державно-громадське управління: пошуки шляхів впровадження // Управління школою. – 2003. – № 8. – С. 3-5.
15. Довбиш І. Модель державно-громадського управління ЗНЗ // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 1. – С. 69-75.
16. Довбищенко В.І. Підготовка керівників шкіл до проектної діяльності // Підготовка керівника середнього закладу освіти: Навчальний посібник / За ред. Л.І.Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – С. 113-133.

17. Дрожжина Т. Як зробити управління школою демократичним // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 1. – С. 76-77.
18. Єльнікова Г., Даниленко Л., Сорочан Т., Клокар Н., Софій Н., Ворон М. Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Г.Єльнікової. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». – К.: СПД-ФО Парашин К.С., 2007. – 172 с.
19. Єльнікова Г.В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління // Директор школи. – 2003. – № 4. – С. 10-11.
20. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник Міносвіти України. – 1999. – № 15. – С. 6-31.
21. Закон України «Про освіту». – К.: ГЕНЕЗА, 1996. – 36 с.
22. Зоц В. Школа модульного типу як демократична форма організації навчання // Рідна школа. – 1996. – № 10. – С. 25-28.
23. Зуб А.Т. Стратегічний менеджмент: Теорія і практика: Навчальний посібник для вузів. – М.: Аспект Прес, 2002. – 415 с.
24. Кейт Бури Ванк. Особистісно орієнтована освіта дітей 8-10 років / Пер.з англ. – К., 2005. – 286 с.
25. Комарницький М. Державно-громадська система управління освітою // Аспекти самоврядування. – 2000 – № 3. – С. 34-35.
26. Королюк С.В. Розвиток соціального партнерства між школою та громадою// Постметодика. – 2008. – № 1 (78). – С. 49-53.
27. Королюк С.В. Соціальне партнерство сучасної сільської школи// Особливості управління сільською школою на сучасному етапі розвитку суспільства: Зб. матеріалів конференції / Редкол: В.Я.Ястребова (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2007. – С.101 – 107.
28. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
29. Лаврук В. Учні – батьки – вчителі – директор // Директор школи. – 2006. – № 19. – С. 13-14.
30. Лазарев В. Системное развитие школы. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 304 с.
31. Лизинский В. Идеи к проектам и практика управления школою. – М.: ОЦ «Пед. поиск», 1999. – 160 с.
32. Лінденианн-Комарова Сара. Суспільні шкільні фонди. – Новосибірськ: МОФ СЦПОИ, 2003.
33. Маслов В. Психологічна основа моделі компетентності директора школи // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 1. – С. 12
34. Міжнародні стандарти якості діяльності громадсько-активної школи // Підготовлені у партнерстві з проектом «Партнерство по оцінці діяльності громадсько-активних шкіл» за підтримки Фонду Ч.С.Мотта.
35. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4-6.

36. Нестеренко Л. З практики формування і розвитку системи державно-громадського управління освітою у м. Києві: засади, пріоритети, цінності // Вісник УАДУ. – 2000. – № 3. – С. 349-357.
37. Ніколаєнко С. Освіта і наука: Законодавчі та методологічні основи: Навч. посіб. – К.: ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2004. – 280 с.
38. Общественно активные школы. Руководство для создания ОАШ: Методология и опыт применения в пяти странах. – Ереван, 2004. – 241 с.
39. Олійник В.В., Маслов В.І. Наукові засади оптимального керівництва навчальними закладами // Наукові записки. – Кіровоград, 2001. – Вип. 32. – Ч. 1.
40. Осадчий І.Г. Районний освітній округ: досвід реформування у профіль і анфас // Освіта. – 2003. – № 8. – С. 2-3.
41. Освіта України: Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 472 с.
42. Освітній менеджмент: Навчальний посібник / За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
43. Партнерство громади і школи – шлях до розвитку громадянського суспільства в Україні: Звіт про виконання 1-го етапу проекту № 2209311, звітний період: січень-грудень 2003 р. – К.: ВФ «Крок за кроком», 2003. – 22 с.
44. Партнерство сім'ї і школи: курс для викладачів вищих педагогічних закладів освіти / Жаклін Джоунс, Керолін Ратш. Передмова Памели Колін. – Міжнародний центр розвитку дитини, 1996.
45. Підготовка керівника навчального закладу в ринкових умовах: Навч. посібник / Чміль А.І., Маслов В.І., Дмитренко Г.А., Єльнікова Г.В., Федоров Г.В. / За ред. А.І. Чміля. – К. Логос, 2006. – 128 с.
46. Підготовка керівника середнього закладу освіти: Наук.-метод. посібник / За ред. Л.І.Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – 272 с.
47. Положення про загальноосвітній навчальний заклад: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 964 // Освіта України: Норм.-прав. док. – К.: Міленіум, 2001. – С. 138-153.
48. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу: Наказ Міністерства освіти і науки України від 5 лютого 2001 р. № 45 // Освіта України: Норм.-прав. док. – К.: Міленіум, 2001. – С. 223-226.
49. Пометун О., Гонорська А. Як залучити додаткові ресурси для розвитку навчального закладу?: Порадник сучасного директора. – Тернопіль: Астон, 2006. – 120 с.
50. Пометун О., Середяк Л., Сущенко І., Янушевич О. Управління школою, що змінюється. Порадник сучасного директора. – Тернопіль: Астон, 2005. – 192 с.
51. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко // За ред. О.І.Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.

- 52.Примірне положення про освітній округ // Практика управління закладом освіти. – 2006. – № 1. – С. 106-108.
- 53.Примірне положення про раду загальноосвітнього навчального закладу // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2001. – № 8.
- 54.Примірний статут загальноосвітнього навчального закладу // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К, 2002. – № 29.
- 55.Романенко М. Гуманізація освіти. – Д.: Промінь, 2001. – 160 с.
- 56.Сіренко М.В. Реалізація проекту «Школа як осередок розвитку громади» // Родина. – 2004. – № 1. – С. 1.
- 57.Сіренко М.В. Роль директора школи в перетворенні загальноосвітнього навчального закладу в осередок розвитку сільської громади // Управління загальноосвітньою школою в сучасних умовах. – К., 2000. – С. 198-205.
- 58.Служба "Паблік рілейшнз" на Україні. – Харків: Основа, 2003. – 56 с.
- 59.Софій Н., Ворон М. Філософія громадсько орієнтованої освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. – № 2. – С. 33-35.
- 60.Софій Н.З., Кузьменко В.У. Про сто і один метод активного навчання. – К.: ВФ „Крок за кроком”, 2004. – 128 с.
- 61.Софій Н.З., Кавун Ю.М., Рибачук Ю.А. Як досягти змін. Обстоювання інтересів дітей та громадської діяльності. Посібник для батьків. – К.: ВФ „Крок за кроком”, 2004. – 68 с.
- 62.Софій Н.Фасилітативний керівник – новий тип керівника на етапі змін // Дир. шк., 2002, №9. – с. 3-4.
- 63.Співпраця між домом і школою. Практичний посібник. Вправи, приклади, ідеї та стратегії/ Упор. Н.Софій, Ю.Кавун. – К.: ВФ „Крок за кроком”, 2005. – 75 с.
- 64.Стрижеус В. Батьки – партнери//Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Наук.-метод. Збірник до Всеукраїнської науково-практичної конференції в рамках реалізації проекту „Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами” за підтримки програми ІВРР-ТАСІС Європейської комісії/ ВФ „Крок за кроком”. – К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007. – 180 с.
- 65.Управление развитием школы / Под ред. М.М. Поташника и В.С. Лазарева. - М.: Новая школа, 1995. - 464 с.
- 66.Фуллан М. Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ / Пер. з англ. Г. Шиян та Р. Шиян. – Львів: Центр гуманітарних досліджень Львів. нац. ун-ту ім. І.Франка, 2000. – 140 с.
- 67.Хобзей П. Громадсько-державне управління в регіоні// Управління освітою. – 2002. – № 2.
- 68.Шукевич Ю. Благодійний фонд: створення та легалізація // Директор школи. – 2006. – № 19. – С. 15-17.

- 69.Шукевич Ю. Роль адміністрації школи в організації ефективної взаємодії з батьківською та учнівською громадськістю // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 3. – С. 90-92.
- 70.Як досягти змін: Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності. –ВФ „Крок за кроком” – К.: ФО-П Придатченко П.М., 2006. – 140 с.
71. *Communities*. Fairfax, VA: National Community Education Association, 1996.
- 72.Decker Larry E. and Associates. *Community Education: Building Learning Communities*. Alexandria, VA: National Community Education Association, 1990.
- 73.Decker Larry E., “The Evolution of the Community School Concept: The Leadership of Frank J. Manley”, Flint, Michigan, National Community Education Publication Series, 1999.
- 74.Lieber, C., Mikel, E and Pervil, S., «Radical Changes in Assessment^ A catalyst for Democratic Education», *Democratic Teacher Education: Programs, Processes, Problems, and Prospects*, Novak, John M., editor (Albany, State University of New York Press, 1994), pages. 235-238.
- 75.Romney Valerie A. *Strategic planning and Needs Assessment for Schools and Communities*. Fairfax, VA: National Community Education Association, 1996.
- 76.Sergiovanni T. *Moral Leadership*. San-Francisco, CA, Jossey. -Bass, 1992.
- 77.Stacey R. *Managing the Unknowable*. San-Francisco, CA, Jossey. -Bass, 1992.

Інтернет-ресурси:

- 78.Волонтерство. Посібник „Як стати волонтером” – www.teenager.iatp.org.ua/volunteers_ukr.php
- 79.Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій – www.ussf.kiev.ua/assets/images/publications
- 80.Закон України „Про волонтерство”: принципи та сфера волонтерської діяльності; права і обов’язки волонтерів; основні засади впровадження волонтерської діяльності. – www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc
- 81.Посібник для батьків. „Як досягти змін. Обстоювання інтересів дітей і громадської діяльності” – www.ussf.kiev.ua/assets/images/publications
- 82.Про сто і один метод активного навчання – www.ussf.kiev.ua/assets/images/publications
- 83.Співпраця між домом і школою – www.ussf.kiev.ua/assets/images/publications

83. **Line Resources on Community Schools and related issues (in Russian and English):** "КОМПАС – Посібник з навчання в галузі прав людини для молоді": <http://eycb.coe.int/compass/ru/contents.html>
84. **Міжнародний проект «Партнерство по оцінці діяльності громадсько-активних шкіл»** www.communityschoolstandards.org
На цьому сайті ви знайдете інформацію про організації-учасниці проекту та міжнародні стандарти якості діяльності громадсько-активних шкіл.
85. **National Community Education Association (NCEA)** – Національна Асоціація громадсько-орієнтованої освіти www.ncea.com
Сайт представляє інформацію про організації, проекти та програми в сфері громадсько-орієнтованої освіти, також ви знайдете список публікацій щодо різних аспектів громадсько-орієнтованої освіти.
86. **Красноярська регіональна молодіжна громадська організація Центр «Сотрудничество на местном уровне»** - www.kccp.ru
На сайті організації ви маєте змогу познайомитися з діяльністю організації, її програмами та громадсько-орієнтовану освіту в Росії.
87. **Портал Руху громадсько-активних шкіл Росії** - www.cs-network.ru
На сайті висвітлено інформацію про розвиток руху громадсько-активних шкіл Росії.
88. **Портал «Шкільні управлінські ради»** - www.boards-edu.ru
Сайт створено спеціально для тих, хто хоче приймати участь в житті сучасної школи, присвячений створенню та роботі шкільних Управлінських фондів.
89. **Сітьова взаємодія громадсько-активних шкіл в Республіці Хакасія** - www.oashrh.narod.ru
На сайті висвітлено досвід хакаських ГАШ щодо розбудови партнерства, розвитку волонтерства та демократизації в школі, а також представлені успішні моделі фандрайзингу в школі.
90. **ContinYou** www.continyou.org.uk
На сайті цієї організації ви можете дізнатися про останні події, новини, програми, публікації – про все, що пов'язано з громадсько-орієнтованою освітою.
91. **Коаліція громадсько-активних шкіл** - www.communityschools.org
На сайті «Коаліція громадсько-активних шкіл» представлена колекція матеріалів Коаліції, присвячених розвитку громадсько-орієнтованої освіти та зміцненню місцевих громад.
92. **Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»** - www.ussf.kiev.ua/index.php?go=Gash&id=1
На сайті представлена інформація про програму «Школа як осередок розвитку громади» та діяльність громадсько-активних шкіл України.
93. **Красноярська регіональна молодіжна суспільна організація Центр "Співробітництво на місцевому рівні"**: www.kccp.ru
94. **Міжрегіональний Громадський Фонд "Сибірський Центр Підтримки Громадських Ініціатив"**: www.cjp.nsk.su/index.html

95. "NGO.RU – каталог суспільних ресурсів Інтернет": www.ngo.ru

96. Освітній сайт Казахстану: www.bilim.kz

97. Фонд незалежного радіомовлення: www.fnr.ru/audio.phtml?cs

Див.: 13-серійну радіопрограму з Воронежської області під назвою "Громадяни школярі." Радіопрограма представляє й описує різні аспекти ГАШ.

98. Центр ГАШ ВРОДО «Іскра»: www.iskra-oash.narod.ru/oash.htm

99. Coalition for Community Schools: www.communityschools.org

100. The Community Tool Box: www.ctb.ku.edu

101. Institute for Democracy in Education (IDE): www.ohiou.edu/ide/index.html

102. National Center for Community Education: www.nccenet.org

103. National Community Education Association: www.ncea.com

104. WorldVolunteerWeb.org: www.worldvolunteerweb.org

105. **Благодійна спільнота** – сприяє розвитку понад 200 тис. Благодійницьких організацій Канади та надає послуги з питань благодійництва мільйонам волонтерів, донорам та партнерам. www.charityvillage.com

106. **Британська Рада** – поширює інформацію про Сполучене Королівство як світового лідера інформаційної економіки www.britishcouncil.org.ua

107. **Донецький міський благодійний фонд „Доброта”** – про фонд, „Кому і як...” – перелік організацій та інших реципієнтів, яким Фонд надає допомогу. „Хто і як...” – перелік комерційних, громадських, релігійних та інших закладів, від яких надходять пожертвування, Новини Фонду, Проекти Фонду - www.dobrota.donetsk.ua

108. **Корпус миру в Україні** – новини стосовно розвитку бізнесу, посилення і ресурси, зібрані волонтерами Корпусу миру США в Україні. Перелік джерел комерційної освіти, наприклад, стосовно ділової англійської, написання бізнес-планів, фінансової та інвестиційної діяльності, обслуговування клієнтів, навчальні плани з бізнесу та дистанційного навчання www.pcukraine.org

109. **Міжнародний Фонд „Відродження”** – фінансує проекти в галузі освіти, культури, видавничій та інформаційній сферах, охорони здоров'я, соціальній сфері www.irf.kiev.ua

110. **Німецька служба академічних обмінів – офіс у Києві** – інформування та консультація про систему вищої освіти у ФРН, про можливості навчання у ФРН та отримання стипендії. www.kiev.daad.de/ua/index.html

111. **Польсько – Американсько – Українська Ініціатива про Співпрацю** – має на меті не лише прискорення перебігу економічних і демократичних перетворень в Україні, але й передбачає створення механізму, який дозволить поширювати та використовувати спільний досвід проведення реформ. www.pauci.org

112. **Програма академічних обмінів ім. Фулбрайта** – є флагманом усіх міжнародних програм наукових обмінів, які здійснюються за підтримки уряду США. Її мета – зміцнення взаєморозуміння між

- народами Сполучених Штатів та інших країн через сприяння обмінам науковцями та дослідниками. www.fulbright.org.ua
113. **Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX)** – розділи вебсайту: Місія IREX, Програми в Україні, Регіональна мережа, Співробітники, Посилання на партнерські організації, Публікації IREX. www.irex.kiev.ua
114. **Фундація імені князів-благодійників Острозьких** – містить докладну інформацію про організацію, її історію, послуги, зокрема: видання інформаційно-аналітичного журналу „Вісник”, теми та умови проведення семінарів-тренінгів зі стратегічного планування, формування позитивного іміджу, локального фандрайзингу (залучення фінансування з місцевих джерел) www.vrc.rv.ua

ГЛОСАРІЙ

Акції (кампанії) ГАШ – це заходи, спрямовані на вирішення соціальних проблем або привернення уваги громади до того чи іншого соціального питання, що потребує вирішення.

Відкритість освіти — це здатність забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею відкритого світу культури, вільного від ідеологічних догм і купюр, від евфемізмів і недомовок, культури, що вміщує у собі все загальнолюдське, всі досягнення світової цивілізації.

Відкритість педагогічної системи відображає по-перше, здатність передавати вироблені ідеї, способи роботи, форми взаємодії в різні сфери життя і діяльності людей, по-друге, засвоювати нові ідеї, методи, соціальні, психологічні і педагогічні технології, перебудовуючи і розвиваючи за рахунок цього свою структуру.

Волонтер – це людина, яка працює тому, що зацікавлена, не потребує оплати своєї праці, але її діяльність може принести користь закладу чи організації.

Волонтери – люди різного віку і професій з різних сфер і прошарків суспільства, які віддають частину своїх сил, часу, знань на благо інших людей і суспільства в цілому.

Волонтерство (volunteering, англ.) – надавання послуг, не очікуючи оплати або винагороди; це діяльність, яку здійснює волонтер, що надає йому можливість відчувати себе громадянином, зробивши реальний внесок у розвиток своєї громади; можливість для людини одержати всебічне задоволення своїх особистих і соціальних потреб через надання допомоги іншим людям.

Волонтерська (добровольча) акція — це захід однієї або кількох організацій, які використовують волонтерів як основні людські ресурси для досягнення цілей.

Громада (community) – це група людей, що об'єднана спільним походженням, расою, соціальним станом, релігійними переконаннями та місцем проживання – районом, населеним пунктом тощо, де розташована низка соціальних інститутів: сім'я, школа, церква, організації сфери дозвілля та медицини.

Громада – це групова соціальна спільнота, члени котрої поділяють єдину територію, об'єднані повсякденними регулярними стосунками. Вона відрізняється від інших спільнот індивідуальністю та емоційністю внутрішніх зв'язків, що обумовлюється родовими, сусідськими та товариськими взаємостосунками, культурою, замкнутістю системи.

Громада територіальна – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Громада характеризується як один із чинників соціального впливу на особистість, проміжну ланку між макросистемою суспільства в цілому і

мікросистемою сімейної і особистісної підтримки. Проте, більш доцільно розглядати громаду як різновид соціального середовища соціалізації особистості.

Громадські форуми або збори громади – це підхід збору інформації та залучення громади на практичному рівні. Такі зібрання громади можуть проводитися у різних місцях, але мета усіх зібрань – забезпечити якомога ширший доступ до безпосереднього спілкування з представниками громади.

Громадсько-активна школа (ГАШ) – це навчальний заклад, в якому велика увага приділяється налагодженню партнерських стосунків між школою та всіма ресурсами, що існують в громаді. У ній значна увага приділяється освітнім, соціальним, оздоровчим послугам; розвитку молодіжного руху та залучення громадян; покращенню навчання учнів; зміцненню родини та відносин між мешканцями громади.

Громадсько-активна школа – це звичайна школа, де є:

- ★ спільні переконання щодо освіти як процесу, що відбувається впродовж усього життя і повинен бути доступний для кожного члена громади, незалежно від його/її віку;
- ★ спільні переконання щодо виходу школи із своєї традиційної ролі та бачення її доступності протягом семи днів на тиждень, участі в управлінні інших членів громади, доступності шкільних ресурсів для всіх членів громади;
- ★ спільний голос у визначенні потреб та ресурсів громади;
- ★ можливість для батьків бути залученими до процесу прийняття рішень щодо якості освіти для їхніх дітей та участі у житті школи;
- ★ бажання бути інноваційними, гнучкими та творчими у визначенні нового бачення розвитку школи та освіти;
- ★ визнання ролі усіх членів громади в освіті та розвитку громади, покращенні життя для кожного члена громади.

Громадсько орієнтована освіта (ГОО) – це освітня філософія діяльності громадсько-активних шкіл, що сприяє створенню можливостей для членів громади – окремих громадян, шкіл, бізнесових структур, громадських і приватних організацій – стати партнерами в реалізації потреб громади.

Демократизація управління діяльністю школи – це: відмова від командно-адміністративного стилю й методів керівництва педагогічним та учнівським колективами; глибока повага та довіра до вчителів, учнів, батьків; терпимість до незвичного, нового, заохочення ініціативи й новаторства, підтримка талантів; створення атмосфери співробітництва та співдружності; опора на колективність і колегіальність; підвищення персональної відповідальності за наслідки роботи кожного працівника школи.

Демократизація управління школою – це цілеспрямований і керований процес залучення широких верств населення до розв'язання актуальних проблем навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління.

Демократизація школи – це:

- включення принципів і процесу демократії у навчально-виховний процес;
- освіта для і через досвід;
- розвиток активної громадянської позиції;
- відкритість і співпраця, наголос на розвиток, спілкування та обмін ідеями.

Дитячі громадські організації – об'єднання громадян віком від 6 до 18-ти років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, та соціальне становлення як повноправних членів суспільства.

Донор – особа, яка, на вашу думку, стане спонсором або профінансує пропонуваній проект.

Завдання проекту – конкретні кроки по досягненню поставлених цілей; це твердження, що містить конкретні, вимірювані зміни, які необхідні для досягнення мети.

Засоби масової інформації (ЗМІ) — один із соціальних інститутів, що тією чи іншою мірою виконують замовлення суспільства та окремих соціальних груп щодо певного впливу на населення в цілому, в тому числі й на окремі вікові та соціальні категорії.

Засоби масової інформації – це технічні засоби (друковані видання, радіо, телебачення, кіно, комп'ютерні мережі тощо), за допомогою яких поширюються різні види інформації щодо знань, духовних цінностей, моральних та правових норм та інше на групи людей різного віку та соціального статусу.

Імідж – (англ. Image – образ) (особистості чи організації) – враження, яке організація та її співробітники справляють на людей і яке фіксується в їх свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень (думок, суджень про них).

Інтерв'ю – є способом опитування, який має на меті збір інформації від різної кількості людей. Інтерв'ю можуть проводитися як віч-на-віч, так і по телефону.

Інформація – це основа для виявлення потреб і пріоритетів громади, а також обліку наявних ресурсів. Інформація допомагає розробити ефективні проекти, спрямовані на задоволення виявлених потреб, а також процес збору інформації покращує зв'язки з громадою: у людей з'являється можливість участі і висловлення своєї думки, люди стають більш поінформованими про ваші плани.

Керівник – особа, яка очолює організацію, її структурно відокремлений виробничий або функціональний підрозділ і наділена повноваженнями приймати рішення щодо розпорядження виділеними йому матеріальними, фінансовими, трудовими ресурсами.

Комунікабельність керівника – (лат. communico – з'єдную, повідомляю) – риса особистості, яка виявляється у здатності до встановлення контактів, спілкування, товариськості.

Координатор ГАШ – людина, яка відповідає за діяльність школи у її статусі громадсько-активної; тісно співпрацює з Радою, педагогами та іншими відомствами громади над впровадженням і координацією програм громадсько активної школи; забезпечує керівництво комплексними послугами, розробкою програм для молоді, інших членів громади та залученням громади.

Мета проекту – це твердження, що містить те, чого ви прагнете домогтися для задоволення потреб. Це загальне прагнення до позитивних змін.

Методи активного навчання — це такі способи навчальної взаємодії, що активізують самостійність думок тих, хто вчиться, залучають їх до процесу вироблення інформації, формують систему ставлень, створюють атмосферу порозуміння та співпереживання, роблять дорослих учнів справжніми суб'єктами навчання.

Місія – це найбільш важлива, соціально орієнтована функція організації, що виражає її призначення, але ніколи не пов'язана з одержанням прибутку навіть у суто комерційних організаціях; це призначення організації, що пов'язане із задоволенням суспільних потреб.

Молодіжні громадські організації – це об'єднання громадян віком від 14-ти до 28-и років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів.

Моніторинг – це комплекс процедур спостереження, поточного оцінювання перетворень керованого об'єкта та спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта.

Моніторинг проекту – це

- збір інформації та її аналіз упродовж усього циклу проекту;
- концентрація уваги та зусиль на заходах та їх результатах;
- внутрішній процес, що допомагає виконавцям проекту з'ясувати, чи рухаються вони до розв'язання окреслених завдань;
- надання змоги адаптувати ваші стратегії у відповідності з максимізацією потенційного впливу від проекту;
- визначення ефективності заходів, введених у стратегічний план.

Мотив – (лат. moveo – штовхаю, рухаю) – стійка особистісна властивість, яка охоплює потреби, є спонукальною причиною дій і вчинків.

Мотивація – сукупність причин психологічного характеру (система мотивів), які зумовлюють поведінку і вчинки людини, їх початок, спрямованість, активність; це те, що штовхає людину виконати будь-яку дію відповідно до потреби, яка виникла.

Навчання впродовж усього життя – це організований процес, який дозволяє людям будь-якого віку отримувати доступ до якомога ширшого спектру освітніх послуг, щоб полегшити для них процес планування власним життям і надати можливість поінформованого вибору в майбутньому.

Налагодження зв'язків між домом і школою — це організація тісної співпраці між родинами та школами, що сприяють всебічному розвитку

дитини. Це залучення батьків до діяльності школи, що має користь для дітей, батьків, учителів.

Неформальні партнерства бувають короткострокові і довгострокові. Короткострокові неформальні партнерства функціонують у формі коаліцій; довгострокові неформальні партнерства функціонують у вигляді клубів, асоціацій та інших формально організованих, але офіційно не зареєстрованих, організацій.

Нововведення або **інновації** - це здійснення цілеспрямованих змін, спрямованих на перетворення яких-небудь компонентів у структурі або функціонуванні організацій.

Опитувальник – передбачає збір інформації від окремих осіб і вважається кількісним методом дослідження.

Опитування – це метод збору первинної інформації шляхом звернення із запитаннями до певної групи людей. За допомогою опитування отримують фактичну інформацію про події, думки, оцінки й переваги респондентів.

Освітній маркетинг – один із напрямів управління навчальним закладом в умовах ринкової економіки, який забезпечує дослідження попиту на освітні послуги та певні знання понад стандарти, установлені державою, впливає на розвиток освітніх потреб громадян, формує позитивний імідж закладу, розробляє та впроваджує концепції надання якісних освітніх послуг.

Освітній моніторинг — форма організації, збору, обробки та розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, яка забезпечує безперервне відстеження її стану та прогнозування розвитку; комплекс процедур спостереження, поточного оцінювання важливих перетворень в освітній системі, а також спрямування цих перетворень на досягнення визначених параметрів розвитку досліджуваного об'єкта; це супроводжує оцінювання і поточна регуляція будь-якого процесу.

Оцінка проекту – це:

- збір інформації та її аналіз по завершенні проекту;
- спрямованість на результати і на те, як вони співвідносяться із завданнями й метою;
- внутрішній або зовнішній процес, який допомагає виконавцям проекту визначити ефективність усіх його складових: чи був він закінчений вчасно й у межах запланованих бюджетом, що можна поліпшити адміністративній групі проекту, чи відповідає проект сподіванням, а якщо ні, то чому;
- надання виконавцям даних, для визначення довгострокової стійкості змін, спричинених проектом; визначення оцінки достатності отриманого від них імпульсу для продовження руху назустріч довгостроковій меті;
- визначення впливу результатів заходів після завершення проекту з метою створення основи для реалізації наступного проекту.

Партнерство – особливий вид відносин, при котрому люди чи організації об'єднують свої ресурси для виконання певної діяльності; це взаємовигідне співробітництво для досягнення спільної мети.

Партнерство на базі школи — це встановлення і розвиток взаємовигідних відносин між школою, вчителями, учнями, членами громади і спонсорами для спільного вирішення загальних проблем; це можливість поліпшити імідж школи, залучити додаткові людські та матеріальні ресурси для підтримки школи, для задоволення потреб та інтересів громади.

Партнерство школи та місцевої громади:

- спрямовує ресурси школи на розвиток громади, громадянської самоорганізації та самоуправління;
- розвиває у школі та громаді традиції та практику громадянської активності;
- створює на місцевому рівні реальні структури громадянського суспільства й гарантує їх стабільний розвиток.

Педагогічний проект – задум, намір, план тощо, тобто проектна документація в сукупності з практичною реалізацією заходів у контрольованому процесі.

План реалізації проекту – це розподілені у часовій послідовності всі види діяльності, передбачені проектом. План реалізації проекту повинен відповідати поставленим меті і завданням, а також очікуваним результатам проекту.

Показники – це цілі проекту, які об'єктивно піддаються описові у вимірних величинах, що забезпечує основу для виміру якості виконання.

Політика – це правила або стандарти, яких дотримуються у процесі процедурного проведення будь-якої справи у громаді, реалізації конкретної програми тощо.

Прес – конференція – це спеціальний захід, який проводиться для того, щоб поширити важливу інформацію серед багатьох ЗМІ.

Прес-реліз – повідомлення про важливу новину, роз'яснення суті події, що відбувалася. Текст прес-релізу – це готова до друку стаття в тому вигляді, у якому ви хочете побачити її на сторінках газети. Це один з найкращих способів подання готової інформації.

Програма партнерства на базі школи – зміст діяльності, що сприяє створенню соціального капіталу, взаєморозумінню, довірі та взаємодії між представниками різних секторів громади.

Проект – це вид діяльності, що

- спрямований на досягнення визначеної мети на основі розробки одного або кількох завдань;
- здійснюється впродовж певного проміжку часу;
- має відповідні очікувані результати, які можна визначити й оцінити;
- складається з пов'язаних одна з одною дій, які ґрунтуються на попередніх результатах;
- здійснюється за наявності людських, матеріальних та фінансових ресурсів.

Проект – це цілеспрямована науково-практична діяльність для вирішення проблем шляхом передбачення, задуму, складання плану та застосування в умовах, близьких до реальних; це конкретна річ, на яку

потрібне фінансування – приміщення, зарплата, подія, публікація, щоденна робота.

Проектний цикл – це комплекс дій, спрямованих на визначення, аналіз конкретної проблеми та розробку дій з її усунення з використанням моніторингу й оцінки ступеня досягнення бажаного результату.

Процедури – кроки (алгоритм дій), які робляться з метою здійснення конкретної політики.

Рада громадсько-активної школи – виборчий орган, до якого обираються педагоги, директор школи, координатор громадсько-активної школи, представники громади та учнівського самоврядування.

Реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо такої особи чи товару.

Рекламна кампанія – сукупність рекламних технологій, спрямованих на досягнення загальної мети.

Розвиток громади – це процес, де місцеві відомства, місцева влада та освітні заклади спільно працюють над створенням та реалізацією проектів, спрямованих на поліпшення життя громади.

Соціальна реклама - інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку. Мета соціальної реклами – змінити ставлення громадськості з певної проблеми, та створити нові соціальні цінності у довгостроковій перспективі.

Стратегія – це детальний, усебічний, комплексний план, набір дій та рішень для досягнення стратегічної мети. Процес розробки стратегії містить у собі такі дії: визначення місії; її конкретизацію через постановку стратегічних цілей; розробку та реалізацію стратегії, спрямованої на досягнення стратегічних цілей.

Стратегічне планування – це процес забезпечення життєдіяльності школи у змінних умовах з урахуванням факторів і контрольних дій, пов'язаних із досягненням бажаного майбутнього.

Стратегічне планування – це процес забезпечення напрямів та змісту для щоденних видів діяльності; це спосіб мислення та процес, який відбувається постійно. План ніколи не буває досконалим або завершеним. Стратегічне планування дає можливість перевірити цінності організації, її теперішній стан та оточення, фактори, пов'язані з досягненням бажаного майбутнього.

Стратегічний план – це письмовий документ, який визначає стратегію діяльності організації у довгостроковій перспективі (на 3-5 років). Він базується на результатах зовнішнього та внутрішнього оцінювання, містить бачення майбутнього організації, розробленого шляхом консенсусу, включає конкретні цілі та завдання, описані конкретними термінами – що повинно бути зроблено, коли, ким, яким чином.

Стратегічне управління – це таке управління організацією, що спирається на людський потенціал, як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, здійснює гнучке регулювання та своєчасні зміни в організації, які відповідають виклику з боку оточення й дозволяють добиватись конкурентних переваг, що в результаті дозволяє організації виживати та досягати своєї мети в довгостроковій перспективі.

Соціальний маркетинг – це технологія, яка використовується для здійснення соціальних змін у суспільстві; це розробка, втілення в життя і контроль за здійсненням програм, мета яких – досягти сприйняття цільовою групою соціальних ідей і практик програми.

Стиль керівництва – сукупність типових і відносно стабільних прийомів впливу керівника на підлеглих з метою ефективного виконання управлінських функцій і виробничих завдань господарської системи.

Тренінг – це система концептуально, логічно, тематично та структурно пов'язаних занять, під час яких широко застосовуються методи активного навчання, а основною метою яких є формування або оновлення системи ставлень, професійних вмінь і навичок, розвиток у педагогів необхідних якостей.

Управління проектами – це наука визначення цілі діяльності та організації роботи групи людей так, щоб ці цілі досягались по завершенню діяльності.

Управління школою – це цілеспрямований вплив керівника школи на діяльність шкільного колективу та навчально-виховний процес з метою забезпечення максимального результату у навчанні та вихованні учнів.

Управлінська діяльність – сукупність скоординованих дій та заходів, спрямованих на досягнення певної мети в межах організації.

Фандрайзер (fundraiser, англ.) – це особа, яка шукає благодійний внесок, спонсорську підтримку або інші види фінансування для реалізації різноманітних проектів.

Фокус-група – це групове інтерв'ю, яке характеризується активним обміном думками між людьми, ставлення яких до певної проблеми ви хочете довідатися.

Ціль проекту – це загальний результат.

SWOT-аналіз – технологія стратегічного менеджменту, яка передбачає аналіз переваг вашої школи (strengths), слабких місць (weaknesses), можливостей (opportunities) та загроз (threatens) її діяльності.

Навчально-методичні матеріали

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗБУДОВА ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЇ ШКОЛИ ЯК ОСЕРЕДКУ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

ЗМІСТ

1.	ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ	27
2.	ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ	31
3.	ТЕМА 1. Громадсько-активна школа – ГАШ	32
4.	ТЕМА 2. Управління громадсько-активною школою	53
5.	ТЕМА 3. Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади	61

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗБУДОВА ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЇ ШКОЛИ
ЯК ОСЕРЕДКУ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ**

Мета:

- формування складових професійної компетентності керівників шкіл для здійснення організації та розбудови громадсько-активної школи (ГАШ) як осередку розвитку громади

Завдання:

- *Систематизувати знання щодо:*
 - філософії громадсько-активної школи;
 - організаційно-методологічних засад створення громадсько-активної школи;
 - нормативно-правових засад функціонування громадсько-активної школи.
- *Сформувати вміння (навички):*
 - визначати шляхи трансформації традиційної школи у громадсько-активну;
 - керувати громадсько-активною школою.
- *Розвинути установки до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - співпраці;
 - інноваційності;
 - постійного професійного розвитку.

Очікувані навчальні результати:

- *знання:*
 - філософії громадсько-активної школи;
 - організаційно-методологічних засад створення громадсько-активної школи;
 - нормативно-правових засад функціонування громадсько-активної школи.
- *вміння:*
 - визначати шляхи трансформації традиційної школи у громадсько-активну;
 - керувати громадсько-активною школою.
- *установки до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - адаптивності;
 - інноваційності;
 - постійного професійного розвитку.

Навчальна стратегія курсу

Реалізація завдань для досягнення результатів модуля здійснюється в очному форматі на тренінгу шляхом:

- розгляду навчального матеріалу на лекціях-презентаціях;
- виконання практичних завдань, спрямованих на набуття слухачами вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗБУДОВА ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЇ ШКОЛИ ЯК ОСЕРЕДКУ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

ТЕМА 1. ГРОМАДСЬКО-АКТИВНА ШКОЛА - ГАШ

- Філософія громадсько-активної школи.
- Принципи громадсько-орієнтованої освіти.
- Модель громадсько-активної школи, її складові.
- Нормативно-правові засади функціонування громадсько-активної школи.
- Особливості діяльності громадсько-активної школи.

ТЕМА 2. УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКО-АКТИВНОЮ ШКОЛОЮ

- Основні тенденції управління громадсько-активною школою.
- Шляхи трансформації національної традиційної школи в ГАШ.

ТЕМА 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ, ЗМІСТ І ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА ГРОМАДИ

- Розробка авторського проекту «Розбудуємо ГАШ».

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

	<i>Лекції-презентації, вивч-ня теорії, год.</i>	<i>Практ. зан-тя год.</i>	<i>Самост. робота</i>	<i>Всього, год.</i>
Тема 1. Громадсько-активна школа – ГАШ	1	0	1	2
Тема 2. Управління громадсько-активною школою	1	0	1	2
Тема 3. Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади	0	2	0	2
Всього, год.	2	2	2	6

ГРАФІК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Види навчальної діяльності	Тема	Термін проведення, заняття, акад. год.
<i>Тема 1. Громадсько-активна школа - ГАШ</i>		
Лекція-презентація	Філософія громадсько-активної школи. Принципи громадсько-орієнтованої освіти. Модель громадсько-активної школи.	1
Самостійна робота	Нормативно-правові засади функціонування ГАШ. Особливості діяльності громадсько-активної школи.	1
<i>Тема 2. Управління громадсько-активною школою</i>		
Лекція-презентація	Основні тенденції управління громадсько-активною школою.	1
Самостійна робота	Шляхи трансформації національної традиційної школи в ГАШ	1
<i>Тема 3. Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади</i>		
Практичне заняття	Розробка авторського проекту «Розбудовуємо ГАШ»	2

ПЛАН НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Вид навчальної діяльності	Тема	Час проведення, заняття, акад. год.
<i>Тема 1. Громадсько-активна школа - ГАШ</i>		
Вивчення теоретичного матеріалу	Тема 1.	1
Самостійна робота	Тема 1.	1
<i>Тема 2. Управління громадсько-активною школою</i>		
Вивчення теоретичного матеріалу	Тема 2.	1
Самостійна робота	Тема 2.	1
<i>Тема 3. Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади</i>		
Практичне заняття	Розробка авторського проекту «Розбудовуємо ГАШ».	2

ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Організаційна частина

1. Презентація навчально-методичних матеріалів.

Метод: мультимедійна презентація

Презентація мети, завдань, очікуваних результатів, тематичного плану модуля та графіку навчального процесу.

2. Міні-презентація тренера.

Метод: мультимедійна презентація

Презентація тренера: прізвище, ім'я, по батькові, посада, освіта, професійний досвід, сфера професійних інтересів.

3. Знайомство з учасниками.

Метод: Взаємне представлення.

Знайомство з учасниками має на меті: встановлення контакту; отримання контактних даних; орієнтація щодо професійного базису, цінностей та очікувань учасників.

Форма проведення: Учасники формують пари і проводять інтерв'ю один з одним. Кожен з учасників має представити свого партнера групі.

4. Встановлення правил. Кодекс взаємодії.

Метод: „мозкова атака”.

Кодекс взаємодії передбачає вироблення разом з учасниками правил, норм поведінки, пов'язаних із цінностями, яких мають дотримуватися всі учасники в ході навчання. Досягнення згоди працювати за спільно виробленими правилами сприяє створенню комфортного та безпечного середовища.

Форма проведення: На великому аркуші паперу тренер записує деякі правила, які є важливими з його точки зору для успішного та ефективного процесу навчання. В кінці аркуша залишити місце, щоб учасники додали свої правила. Наприкінці правила узгоджуються зі всіма учасниками. Кодекс взаємодії підписується всіма учасниками.

5. Визначення очікувань учасників

Метод: індивідуальна робота

Виявлення очікувань учасників дозволяє: виявити бачення учасників стосовно тренінгу, можливість змінити деталі змісту тренінгу відповідно до очікувань учасників та в цілому сприяє підвищенню ефективності тренінгу.

Форма проведення: Кожен отримує клейкі карти різного кольору, де записують свої очікування. На великому аркуші паперу намальована таблиця, до якої потім наклеюють свої карти учасники:

Очікування	Щодо себе	Щодо тренера	Щодо тренінгу
Особисті			
Професійні			

ТЕМА 1.

«Громадсько-активна школа - ГАШ»

Мета вивчення теми 1:

Формування професійної компетентності слухачів щодо філософії громадсько-активної школи та принципів громадсько-орієнтованої освіти.

Завдання для вивчення теми 1:

- *Систематизувати знання щодо:*
 - філософії громадсько-активної школи;
 - нормативно-правових засад функціонування громадсько-активної школи.

- *Сформувати вміння (навички):*
 - визначати принципи громадсько-орієнтованої освіти;
 - визначати модель громадсько-активної школи.

- *Розвинути установки до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - інноваційності.

Очікувані навчальні результати до теми 1:

Після успішного засвоєння навчального матеріалу слухачі будуть:

- *знати:*
 - філософію громадсько-активної школи;
 - нормативно-правові засади функціонування громадсько-активної школи.

- *вміти:*
 - визначати принципи громадсько-орієнтованої освіти;
 - визначати модель громадсько-активної школи.

- *проявляти спроможність до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - інноваційності.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми 1.

Додаткові матеріали для вивчення:

1. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій / Упорядники: Н. Софій, Ю. Кавун, М. Ворон. – К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», Тренінговий модуль, 2005. – С. 5-7; 10-28.
2. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій/ Упор. Н.Софій, Ю. Кавун – К.: ВФ „Крок за кроком”, 2005. – 162 с.

Види навчальної діяльності до теми 1

Лекція-презентація

«Філософія громадсько-активної школи та принципи громадсько-орієнтованої освіти»

Метод навчання: лекція-презентація

Матеріали для обов'язкового вивчення:

Матеріали до теми 1. «Філософія громадсько-активної школи та принципи громадсько-орієнтованої освіти»; «Модель громадсько-активної школи».

Теоретичний матеріал до теми 1.

Основні поняття

- **Відкритість освіти** — це здатність забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею відкритого світу культури, вільного від ідеологічних догм і купюр, від евфемізмів і недомовок, культури, що вміщує у собі все загальнолюдське, всі досягнення світової цивілізації.
- **Відкритість педагогічної системи** відображає по-перше, здатність передавати вироблені ідеї, способи роботи, форми взаємодії в різні сфери життя і діяльності людей, по-друге, засвоювати нові ідеї, методи, соціальні, психологічні і педагогічні технології, перебудовуючи і розвиваючи за рахунок цього свою структуру.
- **Волонтер** – це людина, яка працює тому, що зацікавлена, не потребує оплати своєї праці, але її діяльність може принести користь закладу чи організації.
- **Волонтер (доброволець)** — це людина, яка за власним бажанням, без оплати і примусу витрачає (віддає) свій час, енергію, знання, сили, досвід на проведення діяльності, яка приносить користь іншим людям і суспільству в цілому.
- **Волонтерство** (volunteering, англ.) – надавання послуг, не очікуючи оплати або винагороди.
- **Волонтери** – люди різного віку і професій з різних сфер і прошарків суспільства, які віддають частину своїх сил, часу, знань на благо інших людей і суспільства в цілому.
- **Волонтерство** (volunteering, англ.) – надавання послуг, не очікуючи оплати або винагороди; це діяльність, яку здійснює волонтер, що надає йому можливість відчути себе громадянином, зробивши реальний внесок у розвиток своєї громади; можливість для людини одержати всебічне задоволення своїх особистих і соціальних потреб через надання допомоги іншим людям.
- **Громада (community)** – це група людей, що об'єднана спільним походженням, расою, соціальним станом, релігійними переконаннями та місцем проживання – районом, населеним пунктом тощо, де розташована низка соціальних інститутів: сім'я, школа, церква, організації сфери дозвілля та медицини.
- **Громада** – це групова соціальна спільнота, члени котрої поділяють єдину територію, об'єднані повсякденними регулярними стосунками. Вона відрізняється від інших спільнот індивідуальністю та емоційністю внутрішніх зв'язків, що обумовлюється родовими, сусідськими та товарицькими взаємостосунками, культурою, замкнутістю системи.
- **Громада територіальна** – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

- **Громада** характеризується як один із чинників соціального впливу на особистість, проміжну ланку між макросистемою суспільства в цілому і мікросистемою сімейної і особистісної підтримки. Проте, більш доцільно розглядати громаду як різновид соціального середовища соціалізації особистості.
- **Громадсько-активна школа (ГАШ)** – це навчальний заклад, в якому велика увага приділяється налагодженню партнерських стосунків між школою та всіма ресурсами, що існують в громаді. У ній значна увага приділяється освітнім, соціальним, оздоровчим послугам; розвитку молодіжного руху та залучення громадян; покращенню навчання учнів; зміцненню родини та відносин між мешканцями громади.
- **Громадсько-активна школа** – це звичайна школа, де є:
 - ★ спільні переконання щодо освіти як процесу, що відбувається впродовж усього життя і повинен бути доступний для кожного члена громади, незалежно від його/її віку;
 - ★ спільні переконання щодо виходу школи із своєї традиційної ролі та бачення її доступності протягом семи днів на тиждень, участі в управлінні інших членів громади, доступності шкільних ресурсів для всіх членів громади;
 - ★ спільний голос у визначенні потреб та ресурсів громади;
 - ★ можливість для батьків бути залученими до процесу прийняття рішень щодо якості освіти для їхніх дітей та участі у житті школи;
 - ★ бажання бути інноваційними, гнучкими та творчими у визначенні нового бачення розвитку школи та освіти;
 - ★ визнання ролі усіх членів громади в освіті та розвитку громади, покращенні життя для кожного члена громади.
- **Громадсько-орієнтована освіта (ГОО)** – це освітня філософія діяльності громадсько-активних шкіл, що сприяє створенню можливостей для членів громади – окремих громадян, шкіл, бізнесових структур, громадських і приватних організацій – стати партнерами в реалізації потреб громади.
- **Демократизація управління діяльністю школи** – це: відмова від командно-адміністративного стилю й методів керівництва педагогічним та учнівським колективами; глибока повага та довіра до вчителів, учнів, батьків; терпимість до незвичного, нового, заохочення ініціативи й новаторства, підтримка талантів; створення атмосфери співробітництва та співдружності; опора на колективність і колегіальність; підвищення персональної відповідальності за наслідки роботи кожного працівника школи.
- **Демократизація управління школою** – це цілеспрямований і керований процес залучення широких верств населення до розв’язання актуальних проблем навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління.
- **Демократизація школи** – це:
 - включення принципів і процесу демократії у навчально-виховний процес;
 - освіта для і через досвід;
 - розвиток активної громадянської позиції;
 - відкритість і співпраця, наголос на розвиток, спілкування та обмін ідеями.
- **Навчання впродовж усього життя** – це організований процес, який дозволяє людям будь-якого віку отримувати доступ до якомога ширшого спектру освітніх послуг, щоб полегшити для них процес планування власним життям і надати можливість поінформованого вибору в майбутньому.
- **Налагодження зв’язків між домом і школою** — це організація тісної співпраці між родинами та школами, що сприяють всебічному розвитку дитини. Це залучення батьків до діяльності школи, що має користь для дітей, батьків, учителів.
- **Неформальні партнерства** бувають короткострокові і довгострокові. Короткострокові неформальні партнерства функціонують у формі коаліцій;

Матеріали до теми «Філософія громадсько-активної школи та принципи громадсько орієнтованої освіти»

Принципи громадсько орієнтованої освіти реалізуються в освітніх системах різних країн світу вже майже сімдесят років .

Перша програма громадсько орієнтованої освіти була розроблена в 1935 році в м. Флінт (штат Мічиган, США). Вона базувалась на положенні американського освітнього діяча Джона Д'юї «Освіта не є підготовкою до життя, освіта є самим життям», яке з того часу активно продовжується та підтримується Фондом Чарльза Стюарта Мотта. У його основу було покладено розуміння того, що приміщення шкіл, при необхідності, можна використовувати двадцять чотири години на добу, приносячи користь кожному мешканцю громади. Ця програма була джерелом залучення ресурсів для розвитку школи та громади. Вона давала можливість членам громади приймати участь у процесі громадсько орієнтованої освіти, впливати на зміст освітніх програм. У ході її реалізації з'явилося почуття гордості за приналежність до навколишнього соціуму, зріс і зміцнів імідж школи.

З того часу програми громадсько орієнтованої освіти стали невід'ємною частиною освітньої політики й отримали визнання шкільних округів по всій території США, а в 70-80 роках ХХ століття – у багатьох країнах світу.

Громадсько-активні школи (ГАШ), які б відмінності між ними не існували в економічній чи соціальній сферах, мають спільну філософію. Такі школи ґрунтуються на демократичному ідеалі поваги до кожної людини та її прав на участь у справах громади, що стосуються загального добра. Програма має на меті досягнення активної участі всіх і вирішення проблем, які існують у спільноті. Така програма характеризується адаптацією до потреб, що змінюються, постійним пошуком відповідних шляхів досягнення спільних цілей та ретельною оцінкою результатів діяльності.

Громадсько-активні школи, що виникли в Америці, й ті, що почали з'являтися у Східній Європі в середині 1990-х, були здебільшого спрямовані на громадсько орієнтовану освіту (ГОО) чи «безперервну освіту».

Громадсько орієнтована освіта (ГОО) представляє освітню філософію, яка лежить в основі діяльності громадсько активних шкіл, сприяє створенню можливостей для членів спільноти – окремих громадян, шкіл, бізнесу, громадських і приватних організацій – стати партнерами в реалізації потреб спільноти. Найбільше суспільно-орієнтована освіта виявляється у громадсько-активній школі, закладі, який відкритий після завершення традиційного шкільного дня для надання академічних, розважальних, оздоровчих, соціальних послуг і програм підготовки до професійної діяльності людей усіх вікових категорій. Модель ГАШ, яка склалась в Україні, також визнає важливість цього напрямку, але розглядає ГОО в контексті принципів, що лежать в основі реалізації моделі.

Громадсько орієнтована освіта характеризується:

- участю громадян у розв'язанні проблем громади через ради самоврядування;
- можливістю безперервної освіти для людей різного віку, соціальних груп та інтересів;
- використанням ресурсів громади для шкільних програм;
- вихованням через громадсько-корисну діяльність;
- залученням учнів до роботи в громаді;
- соціальною активізацією школи;
- демократизацією зовнішньошкільного простору, системи взаємин у школі (побудова роботи в педколективі та школі на демократичних принципах);
- залученням батьків та мешканців громади до процесу навчання дітей та до життя школи;
- оптимальним використанням можливостей та ресурсів школи для потреб громади;
- співпрацею між усіма організаціями та установами громади;

- взаємодією школи з діловими та промисловими колами, з іншими школами;
- залученням волонтерів.

Принципи громадсько орієнтованої освіти

- **Самовизначення.** Місцеві мешканці краще знають потреби своєї громади. Батьки як найперші вчителі своїх дітей мають повне право і відповідальність брати участь у навчанні своїх дітей.
- **Самодопомога.** Найкраща допомога для людей – надати підтримку їхній здатності допомогти самим собі. Коли люди постійно беруть на себе відповідальність за власний добробут, вони стають більш незалежними.
- **Розвиток лідерства.** Виявлення, розвиток та використання лідерських здібностей місцевих жителів є передумовою до реалізації принципу самодопомоги і підтримки зусиль членів громади.
- **Локалізація за місцем проживання.** Участь мешканців громади у різних заходах, а також використання ними різних послуг буде тим активніше, чим ближче вони розташовані до місця проживання. За можливістю вся діяльність повинна переноситися зі школи до місць більш широкого доступу мешканцями громади.
- **Об'єднана сфера послуг.** Організації та агенції, які працюють для мешканців громади, зможуть більш ефективно використовувати свої обмежені ресурси, досягати своїх цілей та надавати послуги, якщо вони будуть діяти у співпраці з іншими організаціями, що проводять подібну діяльність.
- **Максимальне використання ресурсів.** Фізичні, фінансові і людські ресурси кожної громади повинні бути взаємопов'язані і повністю використовуватися для вирішення різних проблем громади та в її інтересах.
- **Включеність (інклюзія).** Ізоляція людей за віковими, матеріальними, гендерними, расовими, етнічними, релігійними чи іншими ознаками перешкоджає повноцінному розвитку громади. У програмах, заходах і сфері послуг громади повинні бути задіяні якомога більше її мешканців.
- **Відповідальність.** Громадські інститути несуть відповідальність за розвиток програми і агенцій, які відповідають за інтереси і потреби мешканців громади.
- **Послідовність і неперервність освіти.** Людина навчається впродовж усього життя – від народження до смерті. Формальні і неформальні можливості для освіти повинні бути доступними мешканцям громади будь-якого віку у всій своїй різноманітності.

Концепція громадсько орієнтованої освіти

Демократизація школи:	Взаємовигідне партнерство школа-громада:	Волонтерство:
<p>Методи навчання, в основі яких – демократичні цінності</p> <p>Активна участь батьків та членів громади</p> <p>Розвиток громадянської освіти</p> <p>Розвиток учнівського самоврядування</p>	<p>Розробка та реалізація спільних освітніх, соціальних, оздоровчих, культурних програм</p> <p>Соціальне партнерство з державними органами, бізнесом, громадськими організаціями, церквою тощо</p>	<p>Добровільний вибір як відображення особистісної позиції</p> <p>Відсутність грошової винагороди</p> <p>Соціальна значимість праці волонтера</p>

Отже, **громадсько-активна школа** – це навчальний заклад, в якому великої уваги надається налагодженню партнерських стосунків між школою та всіма ресурсами громади. У громадсько-активній школі значної уваги надається освітнім, соціальним, оздоровчим

послугам; розвитку молодіжного руху та залучення до співпраці громадян; поліпшенню навчання учнів; зміцненню родин та взаємин між мешканцями громади. Школи стають освітніми, культурними центрами, а також центрами відпочинку для осіб будь-якого віку. Вони відкриті для кожного – цілий день, кожен день, увечері та у вихідні. Використовуючи загальноосвітні школи як громадські центри, громадсько-активні школи залучають нових партнерів, тим самим створюючи великий спектр послуг для дітей, молоді, сімей і громад. Численні дослідження та значний досвід свідчать, що молоді потрібні великий вибір можливостей і підтримка. Тому діяльність громадсько-активних шкіл позитивно впливає не лише на самооцінку молодих людей, а й на розвиток громади в цілому.

Основою громадсько-активної школи є положення про те, що школа не може існувати окремо від потреб громади, саме вона може стати ініціатором розвитку місцевої громади. Модель громадсько-активної школи дає змогу загальноосвітній школі стати громадсько-активною без збитку для її головних функцій. Громадсько-активна школа ставить перед собою мету не просто надавати освітні послуги учням, а й розвивати громаду, залучати батьків і мешканців до розв'язання соціальних та інших суспільних і громадських проблем.

Громадсько-активна школа – це школа, яка залучає громаду до процесу управління школою, здійснює мобілізацію місцевих ресурсів для забезпечення нагальних і довгострокових цілей школи і громади, що загалом сприяє розвитку школи й громади, зміцненню партнерства між ними. Це звичайна школа, в якій особливу увагу спрямовано на партнерство школи і громади, а також на розвиток громадської самоорганізації, самоуправління, а в кінцевому рахунку – на розвиток громадського суспільства в цілому, що є необхідною умовою розбудови демократії в Україні.

Громадсько-активна школа – це звичайна школа, де є:

- спільні переконання щодо освіти як процесу, що відбувається впродовж усього життя і повинен бути доступний для кожного члена громади, незалежно від його/її віку;
- спільні переконання щодо виходу школи зі своєї традиційної ролі та бачення її доступності протягом семи днів на тиждень, участі в управлінні інших членів громади, доступності шкільних ресурсів для всіх членів громади;
- спільний голос у визначенні потреб та ресурсів громади;
- можливість для батьків бути залученими до процесу прийняття рішень щодо якості освіти для їхніх дітей та участі у житті школи;
- бажання бути інноваційними, гнучкими та творчими у визначенні нового бачення розвитку школи та освіти;
- визнання ролі усіх членів громади в освіті та розвитку громади, покращенні життя для кожного члена громади.

Ознаки, за якими у світі виділяють громадсько-активні школи:

- Наявність людських і матеріальних ресурсів школи цілодобово, цілий рік.
- Матеріальні ресурси (будинки та прилеглі території) підлаштовуються до такого режиму роботи, щоб їх могли використовувати люди різного віку.
- При створенні навчальної програми та плануванні інших видів діяльності враховуються результати постійного вивчення основних потреб громади.
- З належною увагою в громадсько-активній школі ставляться до створення як основної навчальної програми, так і до програм позакласних занять, заходів суботнього вечора й літнього періоду.
- У громадсько-активній школі прагнуть до інтеграції освітніх, соціальних, спортивно-оздоровчих програм, програм культурного відпочинку та медичної допомоги для дітей, підлітків і дорослих.
- При проведенні цих програм школа намагається максимально задіяти всі наявні в неї матеріальні та людські ресурси.

- Школа виявляє ініціативу сама, а також керує на початковому етапі здійсненням конструктивних проектів, ініційованих громадою.
- На всіх етапах роботи школа показує приклад демократичного мислення й способу дії.
- Педагоги творчо підходять до розроблення навчальних програм і менше покладаються на стандартні схеми, які застосовуються в педагогічній практиці.
- Директор заохочує в педколективі прагнення бути корисними в реальних процесах, що відбуваються в громаді, виходячи за межі своїх прямих посадових обов'язків.
- Школа виявляє та плекає в громаді нових лідерів.
- Громадсько-активна школа намагається залучати до планування більшості програм усіх, хто в них зацікавлений і на кого спрямована дія цих програм.
- Школа прагне внести розмаїтість у всі стадії денної навчальної програми через залучення ресурсів громади.
- Громадсько-активна школа прагне до виховання в мешканців місцевої громади почуття єдності, солідарності, впевненості в тому, що спільно вони спроможні впоратися практично з усіма проблемами, що виникають перед їхньою громадою.
- Громадсько-активна школа виступає ініціатором програм, корисних людям різного віку, соціальних груп і віросповідань.
- Школа бере на себе відповідальність за координацію діяльності всіх організацій і установ, які є у громаді.

10 характеристик успішної громадсько-активної школи:

1. Навчальна програма орієнтована на потреби громади

Ефективність навчання зростає, коли навчальні програми пов'язуються з реальними проблемами та потребами місцевої громади. Шкільні ресурси надаються для вирішення проблем громади та забезпечення освітніх програм для громади. В свою чергу, ресурси громади мобілізуються для вирішення шкільних проблем. Вивчення життя своєї громади стає основою вивчення життя в інших громадах та у світі в цілому.

2. Залучення громади

Відбувається не лише через залучення батьків та інших членів громади до навчального процесу (проведення екскурсій, запрошення членів громади на уроки з метою розповіді про існуючий досвід тощо), а й залучення членів громади до процесів управління школою.

3. Колегіальність

Рада громадсько-активної школи та координатор сприяють розповсюдженню філософії демократичності й колегіальності. Батьки та всі зацікавлені члени громади розглядаються як партнери.

4. Кожен є вчителем

Не лише дипломи, але знання та вміння повинні визначати, хто може навчати. Навчання комп'ютерній грамоті, новим рецептам, вмінню в'язати спицями чи гачком, нових пісень – все це є процесом навчання, оскільки передбачає забезпечення нових знань, розвиток нових умінь та ставлення і цей процес може забезпечуватися кожним.

5. Кожен є учнем

Хоча пріоритетним і основним завданням школи є навчання дітей, потенційними учнями є всі члени громади. Бажання вчитися є однією з природних потреб людини будь-якого віку. Школа може і повинна стати освітнім центром для усіх членів громади, включаючи дошкільнят та дорослих всіх вікових категорій. Такий підхід також веде до забезпечення реалізації принципу „освіта впродовж усього життя”.

6. Міжвідомча співпраця

Школа розглядає себе як невід'ємну складову усієї громадської освітньої системи. Школа співпрацює з іншими організаціями та відомствами громади для забезпечення надання комплексних освітніх, оздоровчих, культурних та соціальних послуг членам громади.

7. Пристосування обладнання

Обладнання школи повинно бути пристосоване для активної участі усіх членів громади, включаючи людей з особливими потребами. В ідеалі, школа може і повинна стати місцем для надання комплексних послуг для усіх членів громади.

8. Громадське користування

Обладнання школи може використовуватись для всіх освітніх, оздоровчих, культурних та соціальних заходів громади на постійній основі – щодня, щороку. Громадська діяльність може плануватися на будь-який час протягом будь-якого дня.

9. Проблеми громади

Відповідно до стратегії розвитку, школа виступає ініціатором вивчення існуючих проблем у громаді, визначення пріоритетних та розробки шляхів вирішення цих проблем у співпраці з іншими організаціями.

10. Почуття спільноти

Школа має визначену життєво важливу мету, а саме: посилення почуття належності в усіх членів громади. Це передбачає, що люди, які живуть у громаді, знали б один одного та піклувалися один про одного.

Сучасне розуміння громади

За визначенням Оксфордського тлумачного словника *громада (community)* – це група людей, що об'єднана спільним походженням, расою, соціальним станом, релігійними переконаннями та місцем проживання – районом, населеним пунктом тощо, де розташована низка соціальних інститутів: сім'я, школа, церква, організації сфери дозвілля та медицини.

В соціології громада переважно розглядається як спільнота – об'єднання людей з метою соціальної взаємодії. В основі утворення й функціонування соціальних спільнот лежать різноманітні чинники: суспільний поділ праці, сфера й характер діяльності, стабільність інтересів, потреб, цілей, завдань; походження, культури, менталітет.

Громада – це групова соціальна спільнота, члени котрої поділяють єдину територію, об'єднані повсякденними регулярними стосунками. Вона відрізняється від інших спільнот індивідуальністю та емоційністю внутрішніх зв'язків, що обумовлюється родовими, сусідськими та товарицькими взаємостосунками, культурою, замкнутістю системи.

У зарубіжній літературі підходи до визначення громади розподіляються по групах на основі трьох сукупностей значень:

- громада як група людей у певній географічній місцевості;
- громада як сукупність відносин та взаємовідносин;
- громада, як спільнота, спроможна до колективних дій.

У вітчизняній історії термін «громада» має давнє коріння – за часів Київської Русі її синонімами були верв, мир, село. Як своєрідні громади функціонували в західних землях православні братства. Але найбільш активно у письмових джерелах 15-19 століть згадується селянська громада з її звичаєвим правом та своєрідними традиціями соціальної підтримки бідних і знедолених.

Розбудова громадянського суспільства в Україні в 90-х роках знайшла своє відображення в ст.1 закону «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997). У ньому **територіальна громада** – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Сьогодні законодавче визначення територіальної громади багатьма соціологами, політиками та правознавцями вважається дещо формальним вже хоча б тому, що проста сукупність мешканців населеного пункту, не поєднаних жодними іншими інтересами, не може становити ефективну громаду. Мешканці населеного пункту, формально отримавши визначення «територіальної громади» за формою, навряд чи одразу ж можуть стати нею за суттю. Громада повинна мати, крім спільного простору проживання, ще й цілий ряд інших спільних інтересів: інфраструктуру, потребу в послугах певної якості та їх задоволення,

відчувати свою визначальну роль у виробленні місцевої політики тощо. А все це набуває обрисів і починає працювати не відразу, для цього потрібно аби мешканці громади відчували свою організованість, тобто щоб у громаді існували певні елементарні інститути громадянського суспільства: осередки політичних та громадських організацій, формальні чи неформальні об'єднання громадян за різними ознаками: соціальними, віковими, територіальними тощо.

За існуючим у нашій державі адміністративно-територіальним устроєм більшість дослідників з проблем місцевого самоврядування як різновид територіальної громади виокремлюють: село, селище, район, місто, мікрорайон у місті, квартал, вулицю, багатоквартирний будинок.

Всебічне уявлення про особливості тієї чи іншої територіальної громади можна отримати на основі її *соціального паспорту*, до складу якого входять:

- географічний (площа, природні особливості, екологічний стан);
- демографічний (чисельність населення, його віковий та гендерний склад);
- соціальний (соціальні групи, їх ознаки та спрямування);
- економічний (особливості ринку праці, зайнятість населення, рівень безробіття, кількість людей, що проживають за межами бідності);
- політичний (політична структура, недержавні організації, наявність лідерів, особливості протестних форм поведінки людей);
- освітньо-культурний (загальноосвітні, вищі навчальні та позанавчальні заклади, особливості організації дозвілленої сфери);
- ризики (проблеми, небезпеки, що є у попередніх сферах).

Проте сьогодні характеристика громади лише за територіальною ознакою на думку соціологів та політологів є примітивно спрощеною. В громадянському суспільстві територіальна громада за своєю сутністю має становити таку спільність людей, яка спрямована на вирішення локальних проблем. Саме така місцева спільнота в результаті спільних взаємних комунікацій об'єктивно спроможна виробляти характерні інтереси та реалізовувати їх на місцевому рівні. Вона має бути здатна до саморозвитку, самоорганізації та саморегуляції.

Можна стверджувати, що територіальна громада виникає та змінюється в результаті використання її членами, які керуються тими чи іншими цінностями в межах певної системи їх взаємозв'язків, взаємодій та стосунків, різних способів, форм, засобів соціальної активності.

У соціально-педагогічній теорії *громада* характеризується як один із чинників соціального впливу на особистість, проміжну ланку між макросистемою суспільства в цілому і мікросистемою сімейної і особистісної підтримки. Проте, більш доцільно розглядати громаду як різновид соціального середовища соціалізації особистості.

Характеристика громади за спільністю інтересів (культурних, релігійних, професійних тощо) та взаємозв'язків її членів дає підстави також визначати громаду як мікрорівень соціального середовища. Прикладами такої громади можуть бути професійні колективи, об'єднання дітей та молоді за інтересами, об'єднання батьків для спільного вирішення проблем своїх дітей.

В сучасній практиці соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю здійснюється в умовах територіальної громади як локальної системи мезорівня соціального середовища.

Параметрами такої системи можна виокремити:

- природно-економічні особливості території;
- соціокультурні традиції населення;
- групи людей за гендерно-віковими характеристиками;
- сукупність соціальних інституцій (навчальні та позанавчальні заклади, соціальні служби, спеціалізовані служби, соціокультурні заклади, медичні установи, діяльність яких спрямована розвиток і соціальну підтримку дітей та молоді);

- органи місцевого самоврядування;
- громадські організації.

Саме ці параметри вказують на особливості та відмінності численних територіальних громад, що обумовлює і особливості соціалізації людей, які проживають на її території.

Сучасні підходи до розуміння громади

Отже, громада - це:

- група людей, які живуть в одній географічній місцевості і, задля виживання, змушені взаємодіяти один з одним у багатьох аспектах свого життя;
- група людей, які мають спільний життєвий досвід і загалом будують свої відносини із суспільством на однакових засадах – наприклад, об'єднання людей з особливими потребами, багатодітних сімей, безробітних тощо;
- група людей, що мають спільне етнічне або культурне походження, особливо, якщо вони становлять меншість у складі більшої спільноти, що їх оточує. Наприклад, громада ромів, татар;
- інколи громадою називають об'єднання людей, що мають спільні переконання. Наприклад, Українське християнське братство або Пласт;
- громадами також можна назвати групи людей, об'єднаних спільними інтересами. Наприклад, філософська громада, громада бізнесменів, громада митців.

Громада, що розвивається.:

- сприймає і підтримує всіх своїх мешканців з надією та повагою;

- надає своїм членам можливості для позитивної взаємодії;
- наголошує на важливості виховного фактору;
- робить свій внесок у зміцнення родин;
- захищає своїх членів і забезпечує їм якісний рівень життя;
- постійно готова вжити потрібні заходи, відповідно до ситуації, що склалася;
- дотримується послідовних та неупереджених стратегій в соціальній, економічній та політичній сферах;
- застосовує комплексні програми для молоді, літніх людей, людей з особливими потребами;
- сприймає відмінності та цінує і підтримує різноманітні здібності своїх мешканців.

У громаді, що розвивається:

- мешканці поділяють і дотримуються таких основних цінностей, як відповідальність, повага, чесність, справедливість, рівність;
- кожен відчуває те, що він/вона належить до цієї громади і пишається цим;
- кожен відчуває себе на своєму місці;
- всі ролі чітко визначені і кожен знає, за що конкретно він несе відповідальність;
- мешканці можуть вільно висловлювати свої почуття, не боячись того, що їх не слухатимуть або не звертатимуть увагу;
- її члени можуть впливати на прийняття рішень як колективно, так і в індивідуальному порядку.

Концепція громади

- Об'єднання
- Взаємодія
- Обізнаність
- Спільний досвід
- Спільні інтереси
- Тісні взаємовідносини
- Солідарність
- Неформальні мережі
- Локальне громадянське суспільство
- Взаємні відносини із членами громади поза межами родини
- Незалежний від держави, уряду добробут
- Розуміння коріння

Зміст взаємодії школи й громади:

- Вивчення потреб громади та вимог суспільства щодо освітньої діяльності школи.
- Знаходження соціально активних громадян та використання їх допомоги в школі.

- Розвиток школи як територіального соціокультурного центру.

Способи взаємодії школи, громади та місцевих установ:

- розробка, обговорення та презентація соціальних проєктів;
- спільні культурні заходи;
- створення матеріально технічної бази для проведення спільних соціокультурних акцій, у т.ч. на території будівель та споруд, що належать школі, громаді, місцевим установам;
- визначення та використання можливостей розширення інтерактивної взаємодії для освіти й виховання всіх її учасників;
- поєднання зусиль школярів, учителів, громади та органів місцевого самоврядування в ході реалізації соціальних проєктів, спрямованих на підвищення життєвого рівня людей;
- створення в школі громадської приймальні.

Стандарти громадсько-активних шкіл

Кожна громадсько-активна школа розвивається по-своєму, тому що кожен навчальний заклад має свою визначену структуру, свій колектив, власні погляди дирекції та потреби місцевої громади. Незважаючи на це, всі громадсько-активні школи мають певні спільні характеристики. Стандарти допоможуть школам визначити свою найкращу діяльність та зосередитись на покращенні результатів.

Стандарти громадсько-активних шкіл охоплюють такі сфери:

1. Лідерство

Розвиток і покращення діяльності школи залежить від сильної команди, яка об'єднана спільним баченням, цінностями у досягненні мети школи. Ефективний керівник забезпечує працівників усіма необхідними ресурсами, можливостями та підтримкою для проведення діяльності високої якості.

2. Партнерство

Ефективна ГАШ спрямовує свою діяльність на розвиток партнерських стосунків з установами, що є на території громади. Такі стосунки забезпечують гармонійну роботу різних установ з дітьми, їхніми сім'ями та місцевою громадою, забезпечують тісну співпрацю та підтримку один одного.

3. Соціальна інклюзія

Однією з найкращих рис ГАШ є створення умов та можливостей навчання для всіх дітей і дорослих, не зважаючи на їхнє походження, релігійні віросповідання, етнічний та соціальний статус, стан здоров'я тощо. Важливою місією таких шкіл є забезпечення учнів рівним доступом до навчання та сприяння створенню навчальної атмосфери у класі, вільної від упереджень та стереотипів, а також реалізації програм, доступних для всіх членів громади.

4. Послуги

ГАШ є центральним ресурсним центром у місцевій громаді й надає їй певні послуги, які визначені відповідно до потреб мешканців. Послуги надають підтримку сім'ям та створюють можливості для навчання дорослих. Школа може самостійно впроваджувати послуги та залучати до їх реалізації інші установи на території школи або громади.

5. Волонтерство

ГАШ заохочує учнів брати активну участь у житті громади. Це допомагає їм реалізувати навчальні ситуації, розглянуті у класі, в реальному житті. Волонтерство розвиває в учнів почуття довіри та поваги до мешканців громади та забезпечує важливу умову розвитку дитини – її співпрацю не тільки з батьками і вчителями, а й з іншими членами громади. ГАШ залучає до волонтерства не лише дітей, а й їхніх батьків та членів громади.

6. Навчання впродовж усього життя

Навчання впродовж усього життя є важливим елементом для всіх людей, які реагують на зміни і сліdkують за швидким розвитком сучасного світу. Для учнів важливо розуміти, що навчання – це процес, який відбувається впродовж усього життя, а школа – не є єдиним місцем для навчання. Прикладом цього повинні бути дорослі, які показують, що навчання може бути не лише задля роботи, а й задля задоволення.

7. Розвиток громади

ГАШ – це школа, яка сприяє розвитку громади. У деяких країнах школа є важливим каталізатором змін та процвітання у своїй місцевості, в інших цю місію виконують інші установи. Індикатором таких шкіл є те, що вони є місцевими лідерами розвитку громади. У цьому випадку вони допомагають громадським групам застосовувати всі свої сили при виконанні завдань, залучати до цього громадськість та надавати послуги місцевому населенню.

8. Залучення батьків

Добре відомо, що учні навчаються краще, якщо їхнє навчання підтримують батьки. Усім батькам слід знати потреби розвитку дитини та якнайкраще забезпечити навчальне середовище вдома. Для цього необхідна активна співпраця між батьками та вчителями.

ГАНШ надає можливість для батьків бути залученими до процесу прийняття рішень щодо якості освіти для їхніх дітей та участі у житті школи.

9. Шкільна культура

Важливим елементом ГАНШ є те, що вони відкриті та сприятливі до змін. В основі навчальних методів таких шкіл лежать демократичні цінності. Працівники школи роблять усе можливе, аби знайти кращі способи розкриття потенціалу в дітях, їхніх сім'ях та всіх членах громади. Шкільна культура полягає у тому, аби розвинути бажання учнів бути інноваційними, творчими та активними у житті навчального закладу.

Матеріали до теми «Модель громадсько-активної школи»

Модель громадсько-активної школи складається із трьох компонентів:

Розглянемо кожен із напрямів моделі.

Демократизація школи:

- включення принципів і процесу демократії в навчально-виховний процес;
- освіта для і через досвід;
- розвиток активної громадянської позиції;
- відкритість і співпраця, наголос на розвиток, спілкування та обмін ідеями.

Партнерство школи та місцевої громади:

- спрямовує ресурси школи на розвиток громади, громадянської самоорганізації та самоуправління;
- розвиває у школі та громаді традиції та практику громадянської активності;
- уже сьогодні створює на місцевому рівні реальні структури громадянського суспільства й гарантує їхній стабільний розвиток.

Волонтерство:

- добровільний вибір, який відображає особистісні погляди та позиції;
- активна участь громадян у житті суспільства;
- сприяє покращенню життя й особистісного розвитку;
- сприяє більш збалансованому економічному та соціальному розвитку.

Сила трьох компонентів програми – демократизація школи, партнерство, волонтерство – полягає в їхній практичній спрямованості.

Реалізуючи компонент «Демократизація школи», загальноосвітній заклад формує культурно-освітній простір школи, елементами якого є:

- зміст і форми правової освіти, що відповідають віковому розвитку та рівням освіти і включають не тільки традиційні підходи, а й різні інтерактивні форми роботи з дітьми;
- уклад школи, особливе внутрішньошкільне середовище, традиції та норми взаємодії і взаємин усіх учасників освітнього процесу;
- зміст позакласної та позашкільної роботи, побудований на принципах самоврядування та соврядування дітей та дорослих;

- відкритість освітньої системи школи зовнішньому соціумові та пряма взаємодія педагогів і учнів школи з ним.

Даний компонент реалізується через:

- навчальну діяльність;
- виховний процес ;
- систему управління школою.

Демократизацію навчальної діяльності в школі пропонується почати зі знайомства з принципами громадсько-орієнтованої освіти, що стали фундаментом моделі громадсько-активних шкіл. Потім дати можливість обговорити педагогам, як вони розуміють демократизацію школи, виділити й розглянути основні характеристики поняття «демократизація», познайомитися з реальним досвідом, а також побачити, які проблеми стоять перед школою в процесі демократизації і які можливі шляхи їхнього вирішення.

Але демократії не можна навчити, якщо просто розповідати про це на уроках і додаткових заняттях. У характеристику *демократичного уроку* входить:

- активна участь кожного;
- заохочення лідерства;
- створення демократичної атмосфери;
- багатобічний розвиток і виховання учня;
- широке використання інтерактивних методів;
- рівність можливостей, де кожен учень може одержати найвищу оцінку;
- відкритість і співпраця;
- пріоритет самооцінки як умова успішного навчання;
- критичне мислення;
- гнучка структура уроку.

Звідси бачимо, що важливим елементом демократизації школи є взаємозв'язок усіх учасників педагогічного процесу, особливо «учитель-учень», а також відношення і готовність кожного до демократичних перетворень у школі.

Демократизація виховного процесу – наступний елемент, через який реалізується компонент «Демократизація громадсько-активної школи». Навчальні заклади можуть надати можливість для демократичної діяльності та навчанню демократії не тільки в класі. Позакласна робота дозволяє учням працювати разом заради єдиної мети, формує уміння правильно обирати лідера і приймати важливі рішення. Дискусійні клуби, у яких заохочується прагнення учнів відігравати активну роль у суспільних справах, висловлювати свою думку і поважати думку інших, сприяють розвиткові розуміння навичок демократії. Однією з найбільш ефективних моделей залучення школярів до громадського життя є учнівське самоврядування, різні варіанти якого присутні практично в усіх загальноосвітніх закладах. Школярі на практиці вчать демократії, приймаючи участь у передвиборній кампанії та самих виборах. Органи учнівського самоврядування дають учням право голосу в керівництві школою, що дозволяє їм впливати на рішення, які стосуються безпосередньо них, самим організовувати життєдіяльність у школі. Критеріями розвитку учнівського самоврядування є включення учнів у загальне керування школою, здійснення поточного і стратегічного планування діяльності, свідомість відповідальності за реалізацію спільних цілей. Сутність самоврядування полягає в тому, щоб знайти кожному напрямкові та справі своїх організаторів, уточнити права й обов'язки кожного. Важливо і те, щоб кожен член учнівського колективу пройшов школу самоврядування в традиційних органах, у постійно діючих або тимчасово повноважних підрозділах. Величезне значення має і наступність. Краще мати різновікові органи учнівського самоврядування, де молодші, працюючи поруч зі старшими товаришами, вчать в них, переймають традиції, а потім стають гідною зміною випускникам.

Учнівське самоврядування, будучи елементом виховної системи, відноситься одночасно і до третього елементу програми «Демократизація громадсько-активної школи» – системи управління школою.

Демократизація управління — це децентралізація процесу управління школою і

залучення більшої кількості людей у процес прийняття важливих для школи і громади рішень.

Поряд з учнівським самоврядуванням діють й інші органи самоврядування: педагогічні (педрада, методичні об'єднання), батьківські (батьківський комітет, Асоціація батьків і т.д.). Діючи, незалежно один від іншого, вони являють собою єдину систему шкільного самоврядування, метою якого є реалізація законних прав та інтересів усіх учасників освітнього процесу в діяльності загальноосвітньої установи.

Потрібно визнати, що децентралізація управління не робить процес більш демократичним, але створює можливість для розподілу влади і відповідальності, введення більш демократичних форм управління школою, а також для активної участі в ньому мешканців громади. Учні, спостерігаючи приклади демократії в дії, і беручи участь у них поряд з дорослими, бачать, як теоретичні принципи перетворюються в реальне життя.

Компонент «Демократизація школи» успішно розвивається в українських громадсько-активних школах, навчаючи навичкам демократії за допомогою дорослих наставників, учні стають дійсними громадянами з активною життєвою позицією, втілюючи отримані знання в повсякденному житті.

Другим компонентом моделі громадсько-активної школи є **„Волонтерство”**, який є найбільш популярним. Суть цього компоненту полягає у створенні організованої системи, яка перетворює волонтерство у невід'ємну частину шкільного життя. Різниця між підходами громадсько-активних шкіл та інших шкіл, які проводять акції для громади, полягає в тому, що на відміну від проведення окремих акцій, громадсько-активні школи пропонують організувати систему, яка включає не лише учнів, а й учителів, батьків, інших членів громади. Ця система сприяє тому, що люди стають активними членами своєї громади, а учні-волонтери стають дорослими – волонтерами. Батьки, учителі та інші члени громади, які залучені до волонтерських акцій, стають зразком того, що присвячувати свій час тому, що для вас є дорогим і значущим, – це природна і необхідна частина життя у демократичному суспільстві.

Волонтерська акція – це захід однієї або кількох організацій, які використовують волонтерів у якості основних людських ресурсів для досягнення цілей

Волонтер – це людина, яка за власним бажанням, без оплати і примусу витрачає (віддає) свій час, енергію, знання, сили, досвід на проведення діяльності, яка приносить користь іншим людям і суспільству в цілому.

Волонтерство має такі характеристики:

- добровільний вибір, який відображає особистісні погляди і позиції;
- активна участь громадян у житті суспільства;
- сприяє покращенню життя і особистісному розвитку;
- сприяє більш збалансованому економічному і соціальному розвитку.

Цей компонент спрямований на активізацію жителів громади різного віку для вирішення соціально-значущих проблем через навчання учасників педагогічного процесу навичкам волонтерської діяльності, розробку і впровадження нових технологій волонтерства.

Кожний загальноосвітній заклад, плануючи мету, зміст і форми виховання вибудовує свою виховну систему, але якими б різними не були ці системи виховання, незмінним залишається одне, а саме – опосередкований вплив на свідомість дитини через організацію соціальної взаємодії. Необхідно бажану атмосферу життя максимально наблизити до дійсного. Це можна зробити й у тому числі через організацію волонтерської діяльності. На базі школи існує безліч варіантів розвитку волонтерського руху. Це й організація волонтерських акцій і кампаній, і робота агентств волонтерської допомоги, і створення волонтерських бригад і клубів.

В даному компоненті педагоги можуть знайти альтернативу тому, що було раніше, відчувти близькість з тією діяльністю, яку вони вели, і яка була їм знайома. Волонтерська діяльність містить у собі участь у вирішенні екологічних проблем, захист громадянських

прав, організацію спортивних і культурних заходів, допомогу ветеранам, людям літнього віку, інвалідам, малозабезпеченим, соціально-незахищеним і т.і.

Види волонтерства:

- *Взаємодопомога-самодопомога.* Люди здійснюють волонтерську діяльність, щоб допомогти іншим членам своєї ж соціальної групи чи співтовариства.
- *Добродійна служба на благо інших.* Первинним бенефіціарієм є не учасник групи, членом якої є волонтер, а третя сторона.
- *Участь й самоврядування.* Роль окремих осіб у процесі керування – від представництва в дорадчих органах уряду до участі в місцевих проектах розвитку.
 - *Освітня пропаганда* питань, що стосуються визначених груп суспільства.

Волонтерство спирається на потребу людини в участі у житті громади. Для школи це гарна можливість соціалізації дитини та її громадського виховання.

Ще один компонент моделі діяльності громадсько активної школи – **„Взаємовигідне партнерство між школою та громадою”.**

Споконвічно школа розвиває партнерські відносини.

Партнерство – це взаємовигідне співробітництво для досягнення спільної мети. Партнерство встановлюється за допомогою соціальної взаємодії. Це форма соціальної комунікації, або спілкування, хоча б двох осіб або спільнот, яке призводить до систематичного впливу один на одного, реалізації соціальної дії кожного партнера, адаптації дій одного до дій іншого, спільності у розумінні ситуації, глуду дій і певного ступеня солідарності або згоди між ними.

Партнерство – це встановлення та розвиток взаємовигідних відносин між школою, вчителями, учнями, членами громади і спонсорами для спільного вирішення загальних проблем.

Партнерствам на базі школи властиві такі *характеристики*: взаємовигідність; прозорість; волонтерство; двостороннє спілкування; чесність; повага; рівність.

Партнерство на базі школи – це можливість поліпшити імідж школи, можливість залучити додаткові людські та матеріальні ресурси для підтримки школи, для задоволення потреб та інтересів громади. Партнерства створюють соціальний капітал, поліпшують взаєморозуміння, довіру і взаємодію між представниками різних секторів громади. Відповідно вони служать зміцненню демократії.

Така взаємодія корисна для розвитку громадянського суспільства, яке вирішує своє майбутнє за рахунок спільної діяльності й розвитку соціально-педагогічних і громадських структур. Як свідчить досвід, партнерство на базі школи дає можливість поліпшити імідж школи, залучити додаткові людські й матеріальні ресурси для її підтримки, сприяти задоволенню потреб та інтересів громади. Взаємовигідні стосунки між школою та громадою створюють підґрунтя для накопичення соціального капіталу, поліпшення взаєморозуміння, довіри і взаємодії між представниками школи й різних секторів територіальної громади. Усе разом слугує зміцненню демократичної основи розвитку суспільства і держави.

Партнерство школи і місцевої громади включає таку групу показників:

- спрямованість ресурсів школи на розвиток громади, громадянської самоорганізації і самоуправління;
- розвиток у школі та громаді традиції й практики громадянської активності;
- наявність на місцевому рівні реальних структур громадянського суспільства і гарантій їхнього стабільного розвитку.

Партнерство припускає розробку й впровадження механізмів спільної діяльності й ініціювання різних форм взаємодії з бізнесом, органами місцевого самоврядування, некомерційними організаціями, громадськістю.

Існує багато різноманітних способів організації партнерства школи із місцевою громадою. Важко знайти громаду, в якій інтереси школи, представників місцевої влади, бізнесу, громадськості у тій чи іншій мірі не перетиналися. Уміння знайти дотики перетинання, поставити загальні цілі та визначити ступінь участі в спільній діяльності

необхідно ще на самому початковому етапі взаємодії. Правильний розвиток таких відносин приведе до довгострокової та результативної співпраці. Для цього треба мати інформацію про специфіку, правові основи і проблеми іншої сторони, потрібно вміти здобувати і працювати з подібною інформацією. Створення плану спільної діяльності – ще одна обов'язкова умова співпраці.

Для своєї громади школа може стати своєрідним консультативним пунктом. Так, школа може підказати членам громади, до кого їм треба звернутися в соціальних службах, оздоровчих установах, добродійних організаціях, юридичних консультаціях тощо. Учитель правознавства, наприклад, може бути єдиною особою, яка спроможна надати відповідну консультацію. Шкільна бібліотека може стати у пригоді для користування довідниками, спеціальною та художньою літературою тощо. У школі можна створити батьківську чи громадську кімнату, телефон довіри, започаткувати роботу соціальної служби та ін. Тому поповнюючи бібліотечний фонд або плануючи другу половину дня роботи школи варто подумати про потреби територіальної громади.

Допомога громади школі може здійснюватися в різних формах: спонсорська допомога, участь батьків у навчально-виховному процесі, прилучення підростаючого покоління до відродження національних традицій та мистецтв, формування здорового способу життя шляхом відкриття спортивних секцій, впровадження днів здоров'я тощо. Цю підтримку необхідно заслужувати налагодженням спілкування і розвитком добрих стосунків.

Тому основними напрямками розвитку зв'язків між школою та громадою є :

- гостинне ставлення до батьків, налагодження добрих взаємин та довіри;
- організація суспільних та громадських заходів;
- постійне спілкування та надання корисної інформації про школу і те, що там відбувається;
- забезпечення можливості для освіти і розвитку членів громади;
- залучення думки громади в процесі прийняття рішень і розробки програм розвитку;
- залучення добровольців на основі реалізації їхніх умінь та інтересів.

Особливим партнером школи є засоби масової інформації. Співпраця з місцевою газетою, радіо, створення власного сайту школи в Інтернеті дає змогу поінформувати про діяльність навчального закладу та залучити активне населення до спільних дій.

Типи партнерств.

Партнерства розрізняють за терміном дії (короткострокові й довгострокові) та за наявністю чи відсутністю реєстрації (неформальні, або неофіційні та формальні, або офіційні).

Неформальні партнерства бувають короткострокові і довгострокові. Наприклад, короткострокові неформальні партнерства працюють у формі коаліцій (спільний проект, місячник, тиждень, традиційне свято тощо). Водночас функціонують довгострокові неформальні партнерства, у вигляді клубів, асоціацій, громадських об'єднань, центрів та інших формально організованих, але офіційно не зареєстрованих організацій.

Перевагою неформальної діяльності є те, що вона дає можливість пізнати один одного, домогтися довіри, довідатися, наскільки насправді люди віддані ідеї і з'ясувати, хто не поділяє визначені принципи.

Формальні партнерства являють собою певну форму юридичного статусу або договору, що визначає їхні відносини з іншими організаціями. Організації, що вирішують існуючі в суспільстві проблеми і не займаються підприємницькою діяльністю, відносяться до неприбуткових організацій. Детальний перелік неприбуткових організацій наведено в п.7.11.1 Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств” („ГК” 31-2/98). До них, зокрема, належать благодійні фонди і благодійні організації, створені у порядку, визначеному законом для проведення благодійної діяльності, в тому числі громадські

організації, створені з метою провадження екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності.

Головними партнерами для школи і місцевої громади у виконанні спільних проєктів ГАШ мають стати: місцеві органи управління, державні організації, місцеві відділи освіти, обласні інститути післядипломної педагогічної освіти, громадські організації, Центри соціальних служб для молоді, Центри дитячої та юнацької творчості, бізнес-організації, приватні підприємці, засоби масової інформації, міжнародні організації.

У досвіді українських шкіл апробовані такі *способи партнерства з громадою*:

- дні відкритих дверей, спільні для школи, громадських організацій та місцевих установ, де можна презентувати та обговорити їхню роботу;
- вечори та фестивалі для місцевої громади;
- заохочення для ширшого використання шкільних приміщень у позаурочний час;
- залучення громадських груп до різних форм навчання. Наприклад, служба працевлаштування може проводити заняття у школі, включно з уроками іноземної мови та широкого ряду дисциплін; батьки можуть отримувати знання з виховання підлітків; педагоги можуть взяти на себе поширення інформації з будь-якої спеціальності тощо;
- реалізація учнівських соціальних проєктів, у ході яких школярі, вчителі та громада разом вирішують складні питання та проблеми місцевого життя, залучаючи до цього процесу й органи місцевого самоврядування;
- відкриття в школі громадської кімнати.

Види діяльності батьків та громади в роботі школи:

1. Забезпечення головних потреб для розвитку дітей та підлітків

Діти отримують підтримку від батьків, яка забезпечує здорові умови розвитку, виховання, безпеки, харчування та проживання. Громада створює умови безпеки, стабільності та підтримки підлітків.

2. Розвиток відкритості та зворотної комунікації

Ефективний зворотній зв'язок між школою, родинами та громадою є основою для всіх видів партнерства. Обмін інформацією залучає родини та громаду до діяльності у школі і формує в них почуття особистої гідності та значимості. Це також відкриває можливості для обміну інформацією про потреби та розвиток дітей, обговорення програм та проблем життя школи.

3. Підтримка навчання в сім'ї та громаді

Батьки та громада працюють разом над створенням середовища, що сприяє навчанню школярів. Батьки виховують дітей своїм прикладом, спонукаючи їх до успіхів у навчанні. Сім'я виховує самодисципліну та моральні цінності молодої людини. Громада та громадські організації визнають та поважають потреби школярів і їхній внесок у розвиток суспільства. Вони сприяють одержанню освіти молодого покоління, готуючи їх до дорослого життя.

4. Добровільна допомога школі та дорадча роль

Школа залучає до співпраці батьків та громаду як помічників і порадників у визначенні пріоритетних напрямків розвитку та навчання молоді. Збирання коштів, репетиторство, праця в бібліотеці, виступи з промовами, розвиток позакласної системи навчання – все це сфери добровільної діяльності на користь школи.

5. Організація співробітництва та партнерства

Співробітництво та партнерство з батьками і громадою спрямовані на підтримку та забезпечення шкільних навчальних програм, узгодження сфери послуг з потребами сімей та дітей.

6. Участь в прийнятті рішень та управлінні

Офіційна структура школи побудована таким чином, що батьки та громада мають право на участь у плануванні та прийнятті рішень як дорадчий та керуючий орган.

ТЕМА 2.

Управління громадсько-активною школою

Мета вивчення теми 2:

Формування професійної компетентності слухачів для управління громадсько-активною школою

Завдання для вивчення теми 2:

- *Систематизувати знання щодо:*
 - особливостей створення та розвитку громадсько-активної школи.
- *Сформувати вміння (навички):*
 - керувати громадсько-активною школою;
 - визначати ефективні шляхи створення та розвитку школи як громадсько-активної.
- *Розвинути установки до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - співпраці;
 - інноваційності;
 - постійного професійного розвитку.

Очікувані навчальні результати до теми 2:

Після успішного засвоєння навчального матеріалу слухачі будуть:

- *знати:*
 - особливості створення та розвитку громадсько-активної школи;
- *вміти:*
 - керувати громадсько-активною школою;
 - визначати ефективні шляхи розвитку школи як громадсько-активної.
- *проявляти спроможність до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - співпраці;
 - інноваційності;
 - постійного професійного розвитку.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми 2.

Додаткові матеріали для вивчення:

1. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій / Упорядники: Н. Софій, Ю. Кавун, М. Ворон. – К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», Тренінговий модуль, 2005. – С. 5-7; 10-28.
2. Громадсько-активні школи в Україні: кроки до дій/ Упор. Н.Софій, Ю. Кавун – К.: ВФ „Крок за кроком”, 2005. – 162 с.

Види навчальної діяльності до теми 2.

Лекція-презентація

«Основні тенденції управління громадсько-активною школою»

Метод навчання: лекція-презентація

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Матеріали до теми 2. «Основні тенденції управління громадсько-активною школою».

Теоретичний матеріал до теми 2.

Основні поняття

- **Координатор ГАШ** – людина, яка відповідає за діяльність школи у її статусі громадсько-активної; тісно співпрацює з Радою, педагогами та іншими відомствами громади над впровадженням і координацією програм громадсько-активної школи; забезпечує керівництво комплексними послугами, розробкою програм для молоді, інших членів громади та залученням громади.
- **Мотив** – (лат. moveo – штовхаю, рухаю) – стійка особистісна властивість, яка охоплює потреби, є спонукальною причиною дій і вчинків.
- **Мотивація** – сукупність причин психологічного характеру (система мотивів), які зумовлюють поведінку і вчинки людини, їх початок, спрямованість, активність; це те, що штовхає людину виконати будь-яку дію відповідно до потреби, яка виникла.
- **Рада громадсько-активної школи** – виборчий орган, до якого обираються педагоги, директор школи, координатор громадсько-активної школи, представники громади та учнівського самоврядування.
- **Управління школою** – це цілеспрямований вплив керівника школи на діяльність шкільного колективу та навчально-виховний процес з метою забезпечення максимального результату у навчанні та вихованні учнів.
- **Управлінська діяльність** – сукупність скоординованих дій та заходів, спрямованих на досягнення певної мети в межах організації.

Місце для нотаток

Матеріали до теми «Основні тенденції управління громадсько-активною школою»

1. Сучасні тенденції в навчанні, вихованні й управлінні ЗНЗ

Категорія “тенденція” (від лат. *tendentia* – спрямованість) за визначенням філософського енциклопедичного словника є формою прояву законів, які взагалі не мають іншої реальності, а відображаються в наближеному вигляді. У науково-педагогічній літературі поняття “тенденція розвитку і функціонування системи освіти” трактується по-різному. Деякі автори відносять до них існуючі об’єктивні протиріччя, що притаманні закладам освіти та управління ними; інші аналізують і систематизують умови, в яких існує освіта; ряд дослідників визначають найбільш впливові фактори, які позначаються на діяльності установ та закладів освіти. Тенденція – це узагальнююче поняття, яке втілює в собі постійні протиріччя, умови, фактори, які мають системний характер і здійснюють суттєвий вплив на якість функціонування всієї системи та її структурних компонентів.

Головні тенденції, які притаманні сучасній освіті в Україні, можна визначити тільки аналізуючи процеси, які відбуваються в державі як складній соціально-економічній системі, а також у єдності з розвитком міжнародної освітньої сфери. Тенденції розвитку системи освіти, згідно з однією із суттєвих ознак системних утворень, впливають на всі підсистеми, в тому числі й на управління, що в свою чергу відбивається на його закономірностях.

До основних тенденцій розвитку освіти на сучасному етапі державотворення віднесені: пріоритетність загальнолюдських цінностей та гуманістичної спрямованості і водночас неприпустимість національного нігілізму; активізація суспільних і державних зусиль для виведення освіти на рівень міжнародних стандартів і досягнень в цій сфері; розвиток освіти на основі новітніх психолого-педагогічних технологій; відхід від принципів авторитарної, заідеологізованої педагогіки, нівелювання природних індивідуальних особливостей всіх, хто навчається; радикальна перебудова управління сферою освіти через її демократизацію, децентралізацію, створення регіональних систем управління навчально-виховними закладами.

До сучасних тенденцій в управлінні *навчальним процесом* віднесено:

- прагнення до розширення варіативної частини змісту навчальних програм, певної профілізації за необхідності дотримання державних стандартів освіти;
- проникнення і втілення у навчальний процес зарубіжних педагогічних технологій (особливо в сфері викладання предметів гуманітарного циклу);
- слабкий доступ до інформації, що подається через Інтернет і робить педагогічно неконтрольованим зміст та методику її отримання та впливу на інтелектуальний і моральний розвиток особистості;
- втілення дистанційної системи освіти на всіх її рівнях, починаючи з базової, професійної і аж до післядипломної;
- поширення комп’ютерних технологій в процесі навчання та їх неадекватна методична забезпеченість.

До сучасних тенденцій в управлінні *виховним процесом* віднесено:

- різноманітність виховної ідеології не в розумінні монополії ідей певної партії, а конкретної мети державного і національного виховання, відсутність чіткої виховної концепції, аморфність та еkleктичність змісту виховання;
- втрата моральних орієнтирів та орієнтація на цінності суспільства споживання;
- падіння привабливості техніко-виробничих і сільськогосподарських професій;
- відчуження учнів від продуктивної праці в канікулярний і навчальний періоди;
- зниження загального фізичного здоров’я учнів;
- продовження зменшення впливу на виховні процеси дитячих та юнацьких громадських організацій;

– посилення релігійного впливу на виховання в умовах міжконфесійної конкуренції, в тому числі і сектантської спрямованості.

До сучасних тенденцій *в управлінні школою* віднесено:

– намагання створення шкіл-комплексів, поєднаних спільною стратегічною навчально-виховною метою;

– конкуренція закладів освіти різних типів і форм власності на основі покращання освітянських послуг;

– співвіднесення канікулярного періоду з навчальним;

– зниження загального фізичного здоров'я учнів;

– продовження зменшення впливу на виховні процеси дитячих та юнацьких громадських організацій;

– посилення релігійного впливу на виховання в умовах міжконфесійної конкуренції, в тому числі і сектантської спрямованості;

– розширення двосторонніх контактів з навчальними закладами різних країн (у тому числі і між групами, що навчаються);

– відмова керівників шкіл від принципів авторитарної, заідеологізованої педагогіки і, навпаки, впровадженням принципів демократизму й децентралізації;

– здійснення більшістю керівників підприємницької діяльності й отримання різних видів інвестицій; орієнтація ЗНЗ на самофінансування, підприємницьку діяльність, одержання інвестицій;

– активізація суспільних і державних зусиль щодо виходу загальної середньої освіти на рівень міжнародних стандартів якості;

– прагнення керівників оволодіти технологіями управління закладами освіти й менеджменту освітніх інновацій;

– схвалення принципів педагогічної інноватики, гуманістичного й демократичного управління;

– конкурентоспроможність загальноосвітніх закладів різних типів і форм власності на основі розширення освітніх послуг і шляхів застосування інновацій.

2. Ознаки демократичного управління школою

Під *демократизацією* управління загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) ми розуміємо цілеспрямований і керований процес залучення широких верств населення до розв'язання актуальних проблем навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління. Цей принцип характеризується підвищенням відповідальності кожного члена колективу за доручену справу – виховання підростаючого покоління, формування активної життєвої позиції, підготовки учнів до самостійного життя в умовах демократії, ринкових відносин та інших нових форм господарювання, забезпечення рівних прав і свобод у набутті освіти. Правилами поєднання ділової спрямованості з демократизмом є робота відомих директорів авторських шкіл – В.О.Сухомлинського, А.С.Макаренка, О.П.Захаренка, М.П.Гузика, А.І.Сологуба, П.І.Лосюка та ін.

В.М.Бегей виокремив науково-педагогічні засади демократизації управління ЗНЗ, а саме: демократизація управління діяльністю школи – це: відмова від командно-адміністративного стилю та методів керівництва педагогічним та учнівськими колективами; глибока повага і довіра до вчителів, учнів, батьків; терпимість до незвичного, нового, заохочення ініціативи і новаторства, підтримка талантів; оволодіння культурою спілкування, суперечок, диспуту, опанування; суворе дотримання законів, правових та моральних норм поведінки; забезпечення авангардної ролі керівників школи, здатних забезпечити умови розвитку творчого потенціалу педагогічного та учнівського колективів, оптимальних умов праці; розширення гарантованих прав учителя та учня; боротьба з формалізмом і бюрократизмом у керівництві діяльністю школи; обмеження інспекторського та адміністративного контролю, розширення громадського контролю та самоконтролю; впровадження демократичної виборчої системи в усіх ланках діяльності школи; забезпечення гласності в діяльності школи, як прояву характерної риси

демократизації; впровадження учнівського самоврядування, створення атмосфери співробітництва і співдружності; опора на колективність і колегіальність, підвищення персональної відповідальності за наслідки роботи кожного працівника школи.

Принцип демократизації забезпечується гласністю – “інструментом, яким суспільство контролює стан справ в усіх сферах життя”. При демократизації управління підвищується роль науково-методичних рад, активізується наукова думка, авторитет посади підпорядковується авторитету думки.

В роботах Н.Л. Коломінського відзначається, що найбільш ефективним в умовах сучасної освіти є демократичний стиль управління, основними ознаками якого є: особливості реалізації керівником функцій універсального управлінського циклу; ступінь надання ініціативи підлеглим, делегування їм повноважень та відповідальності; рівень забезпечення гласності в керівництві, надання підлеглим інформації; особливості оцінювання діяльності та особистості підлеглих; співвідношення адміністративних та соціально-психологічних методів впливу на підлеглих; співвідношення заохочень та покарань; ставлення до підлеглих; тон поводження з підлеглими, ступінь дотримання правил етики службового спілкування.

Рада громадсько-активної школи

Рада громадсько активної школи є виборчим органом і включає в себе педагогів, директора школи, представників громади та учнівського самоуправління. Робота Ради узгоджується статтями 16 „Органи громадського самоврядування в освіті” та статті 17 „Самоврядування навчальних закладів” Закону України „Про Освіту” (1991р), а також статті 39 „Управління та громадське самоврядування загальноосвітнього навчального закладу” Закону України „Про загальну середню освіту” (1999р.). Роботу Ради очолює Голова Ради, який обирається членами Ради. Директор школи та координатор громадсько-активної школи є одними із членів Ради. Оптимальна кількість членів Ради – від п`яти до одинадцяти осіб. Рада діє на основі Положення про роботу Ради громадсько-активної школи.

Функції Ради:

- Розробка та координація програм громадсько-активної школи шляхом надання допомоги координатору у здійсненні оцінки потреб громади, визначенні пріоритетних проблем та плануванні програм, спрямованих на вирішення цих проблем.
- Розробка рекомендацій для інших відомств щодо вдосконалення послуг для молоді й інших вікових груп громади.
- Робота як з'єднувальної ланки між представниками громади, відомствами та урядовими організаціями місцевого / регіонального/ загальнодержавного рівня в інтересах розвитку громадсько-активної школи.
- Забезпечення координації і мінімізації дублювання послуг в межах громади, мобілізації всіх потенційних учасників, людських та фізичних ресурсів з метою їхнього максимального використання.
- Сприяння у пошуках додаткових джерел фінансування, отриманні грантів для роботи громадсько-активних шкіл.
- Допомога координатору у розробці щорічного бюджету та відповідальність за фінансові операції ГАШ.
- Надання допомоги координатору у проведенні моніторингу та оцінки ефективності програм громадсько-активної школи.
- Розвиток співпраці між місцевими відомствами для поліпшення життя всіх членів громади.

Координатор громадсько-активної школи

Координатор тісно співпрацює з Радою, педагогами та іншими відомствами громади над впровадженням і координацією програм громадсько-активної школи. Він

забезпечує керівництво комплексними послугами, розробкою програм для молоді, інших членів громади та залученням громади.

Координатор є:

- Лідером, здатним підтримувати ентузіазм, створювати мотивацію для учасників програм та сприяти розвитку навичок лідерства в інших людях.
- Відмінним комунікатором, здатним спілкуватися з різними представниками громади, створювати можливості для досягнення згоди при прийнятті рішень.
- Стратегом, здатним об'єднати людей при розробці бачення та стратегії діяльності громадсько-активної школи.
- Менеджером, здатним забезпечити щоденне управління, моніторинг та оцінку ефективності програм.
- Конструктором людських стосунків, який працює з усіма секторами громади, щоб поєднати їх заради досягнення спільної мети.

Функції координатора:

- Бере участь у створенні та функціонуванні ефективної Ради громадсько-активної школи.
- Спільно з Радою здійснює оцінку потреб в громаді, визначає їхню пріоритетність та планує програми, спрямовані на вирішення цих потреб.
- Спільно з Радою розробляє стратегію розвитку громадсько-активної школи та складає бюджет її діяльності.
- Забезпечує керівництво діяльністю ГАШ: здійснює вибір інструкторів, керівників, організаторів та волонтерів, необхідних для реалізації програм; забезпечує моніторинг та оцінку ефективності програм, які реалізуються громадсько-активною школою.
- Постійно здійснює роботу з висвітлення діяльності громадсько-активної школи у засобах масової інформації.
- Спільно з Радою розробляє стратегію і забезпечує інші інструкції, необхідні для діяльності ГАШ у відповідності з чинним законодавством.
- Відповідає за складання бюджету та фінансову звітність громадсько-активної школи. Веде документацію проектів, статистику за програмами, постійного опитування членів громади, готує і подає Раді на затвердження річний звіт.
- Спільно з Головою Ради готує порядок денний зборів Ради та веде протокол.
- Підтримує приміщення та обладнання.
- Допмагає в створенні позитивної доброзичливої атмосфери і культури в громадсько-активній школі.
- Заохочує громаду до участі в роботі та розвиває спроможність членів громади ефективно брати участь в усіх аспектах роботи школи.
- Працює над пошуком фінансової підтримки (гранти, пожертвування) для фінансування і розширення програм.
- Налагоджує зв'язки та встановлює контрактні взаємини з недержавними організаціями та освітніми закладами.
- Розвиває міжвідомче співробітництво, використовує будь-яку можливість розвивати і пропагувати концепцію громадсько орієнтованої освіти.
- Заохочує персонал до постійного професійного розвитку та спрямовує його роботу в напрямі колегіальності, прозорості та демократичності прийняття рішень.

Механізм створення ради ГАШ.

На першій конференції обираються члени ради від місцевої громади. На учнівських зборах обираються представники до ради від учнівського колективу, а на батьківських зборах до ради обираються представники від батьків. З метою узгодженої роботи батьківського комітету і ради школи, до ради обирають голову батьківського комітету

школи. Цим усувається дублювання вирішення окремих проблем, якими опікуються різні сторони – учні, вчителі, батьки, громада.

Самі члени ради на своєму першому засіданні обирають голову ради. Доцільно обрати головою ради ГАШ вчителя школи. У раді громадсько-активної школи мають бути представлені різні категорії членів громади, враховуючи такі показники, як вік, стать, етнічна належність, стан здоров'я тощо, які вмотивовані та готові до діяльності, спрямованої на покращення рівня життя членів громади. Членами ради повинні бути мешканці громади або особи, які виявляють великий інтерес до підвищення життєвого рівня громади і можуть включати представників від:

- молоді
- місцевих органів влади
- місцевих організацій з надання послуг
- місцевих управлінь, відділів освіти
- педагогічних працівників школи, у тому числі – директора
- шкільних громадських організацій (батьківська організація тощо)
- бізнесових структур
- національних меншин
- координатора громадсько-активної школи.

Голова ради обирається на щорічних зборах ради з числа її членів. Голова ради уповноважений регулярно проводити її засідання, представляти раду ГАШ та ГАШ іншим агенціям та організаціям.

З числа членів ради на щорічних зборах обирається також і секретар. Його основними обов'язками є: ведення протоколу засідань ради та всієї документації, пов'язаної з діяльністю ГАШ.

З метою залучення членів ради ГАШ до активної життєтворчої діяльності доцільно створювати окремі комітети або робочі групи, які можуть працювати тимчасово або постійно для ефективного досягнення спільної мети. До складу робочих груп можуть входити, окрім членів ради ГАШ, інші представники громади. Робота комітетів (робочих груп) сприяє залученню інших членів громади, які зможуть допомагати раді у виконанні покладених на неї обов'язків та повноважень. У будь-якому випадку, доцільно щонайменше одному члену ради бути представленим у тому чи іншому комітеті.

ТЕМА 3.

Основні напрями, зміст і форми взаємодії школи та громади

Мета вивчення теми 3:

Формування професійної компетентності слухачів для створення й розвитку громадсько-активної школи

Завдання для вивчення теми 3:

- *Систематизувати знання щодо:*
 - особливостей створення, управління та розвитку громадсько-активної школи.

- *Сформувати вміння (навички):*
 - визначати аналіз потреб громади;
 - визначати дії або послуги, що сприятимуть поліпшенню життя у школі та громаді;
 - визначати можливості школи, які вона може використовувати для співпраці з громадою;
 - визначати ресурси, які школа може залучати для підтримки діяльності ГАШ;
 - складати план дій трансформації школи у центр розвитку громади.

- *Розвинути установки до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - співпраці;
 - інноваційності;
 - постійного професійного розвитку.

Очікувані навчальні результати до теми 2:

Після успішного засвоєння навчального матеріалу слухачі будуть:

- *знати:*
 - особливості створення та розвитку громадсько-активної школи;

- *вміти:*
 - керувати громадсько-активною школою;
 - визначати ефективні шляхи розвитку школи як громадсько-активної.

- *проявляти спроможність до:*
 - аналізу та рефлексії;
 - лідерства;
 - співпраці;
 - інноваційності;
 - постійного професійного розвитку.

Матеріали для обов'язкового вивчення:

1. Теоретичний матеріал до теми 2.

Види навчальної діяльності до теми 3.

Практичне заняття
Партнерство та основні кроки до його налагодження.
Розробка авторського проекту «Розбудуємо ГАШ»

Метод навчання: мозковий штурм, робота в групах

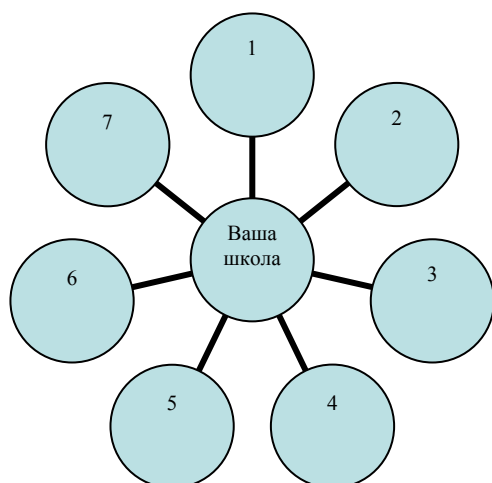
Завдання для виконання:

Завдання 1.

Опис завдання:

1. Обговоріть в групах та оцініть оточення реальної школи. На аркуші ватмана намалуйте в центрі вашу школу. Навколо школи намалуйте елементами оточення (кіоски, громадські організації, інші школи, інші організації).

Форма звітності для завдання

Завдання 2.

Опис завдання:

1. Визначте дії або послуги, що сприятимуть поліпшенню життя у школі та громаді.
2. Проаналізуйте, які з них, на думку жителів району, мають першочергове значення для поліпшення життя у співтоваристві й школі.
3. Які у жителів пріоритети?

Форма звітності для завдання

<i>Дії та послуги</i>	<i>Поліпшення життя в громаді</i>	<i>Поліпшення життя у школі</i>
1.	1.	1.
2.	2.	2.

Завдання 3.

Опис завдання:

1. Схарактеризуйте можливості школи, які вона може використовувати для співпраці з громадою.
2. Визначте, які потреби громади може задовольнити школа?

Форма звітності для завдання

<i>Можливості школи</i>	<i>Потреби громади</i>

Завдання 4.

Опис завдання:

1. Визначте, які людські, матеріальні та фінансові ресурси школа може залучати для підтримки діяльності ГАШ.
--

Форма звітності для завдання

<i>Ресурси</i>	<i>Особливості залучення</i>
Людські	
Матеріальні	
Фінансові	

Завдання 5.

Опис завдання:

1. Складіть план дій трансформації вашої школи у центр розвитку громади.
--

Форма звітності для завдання

<i>План дій</i>	<i>Алгоритм виконання</i>
	1. 2.

Навчальне видання

**План, програма та навчально-методичні матеріали
6-год. спецкурсу
«Організація та розбудова громадсько-активної школи
як осередку розвитку громади»**

Автор-укладач:

Ворон Марина Василівна

Рецензенти:

Даниленко Л.І., доктор педагогічних наук, проф.

Бібік Н.М., доктор педагогічних наук, проф.

Протасова Н.Г., доктор педагогічних наук, проф.

Кендюхова А.А., кандидат педагогічних наук, доцент

*План, програму та навчально-методичні матеріали
«Організація та розбудова
громадсько-активної школи як осередку розвитку громади»
для підвищення кваліфікації керівників шкіл
розроблено за підтримки Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»
у рамках реалізації
програми «Школа як осередок розвитку громади».*